

Priloga št. 23/2 1917.

**LETO XV.
1917**

ŠTEV. 1.

SLOVAN

**MESEČNIK ZA
KNJIŽEVNOST
UMETNOST
IN PROSVETO**

VSEBINA.

Jutro vstaja. Fl. Golar	1	Simon Gregorčič in njegova u-	
Gospodična Mici. Franc Milčinski	2	čenka. Dr. Fr. Ilešič	24
Bridka zgodba iz Levstikovega		Naprej. Milan Pugelj	26
življenja. Avgust Žigon	8	Listek	28
Blago z Dunaja. Ivan Cankar . .	13	P.: Alojzij Gradnik. Padajoče zvezde. P.: Koledar	
Epitaf. Ivan Albreht	14	Družbe sv. Mohorja za leto 1917. Ferd. Seidl:	
Dogodek. Dr. Ivo Šorli	15	V. Bežek. Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvo-	
Volkodlak. Fran Gövékar	18	dom. Avgust Žigon: Levstikovo delo za Prešerna	
NIČ se ne plaši, ljuba — Ivan		do l. 1870. Fr. Govekar: † Fran Levec. F. G.:	
Albreht	23	Fran Hubad. — Naše slike: M. Gašpari: Deseti	
		brat. (Umetniška priloga.) Srečko Magolič: Na	
		daljnjih poljanah. (Umetniška priloga.)	

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrť leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. u

Tiskarna Dragotina Hribarja v Ljubljani. — Urednik Milan Pugelj v Ljubljani.

7

MAKSIM GAŠPARI: DESETI BRAT.

SREČKO MAGOLIČ: NA DALJNJIH POLJANAH.

Jutro vstaja.

Jutro vstaja in škrjančki
zgodnjo vspavajo danico –
že na njivi sta na delu
vola dva in plug in kmet.

Prst se grudi pod drevesom,
in odkrivajo se brazde
in odvija se naročje,
kjer bo klil in cvetel kruh.

Razorana čaka njiva
blagoslova, zrn in znoja,
v željah sladkega spočetja,
v hrepenenju vsa drhti,

da bohotno bi vzkipela
in pognala v bujno klasje,
izprelepo okrasila
s šmarnimi se rožami –

slišala bi pesem koscev
in zaljubljenih dekličic,
šelesenje nočnih sapic,
kadar klas in mak diši –

da razpaljene bi prsi
s čisto roso ohladila
in z viharji govorila,
v zvezdah našla svoj obraz.

In sejalnico prekriža
oratar s pobožno roko,
gologlav razsiplje zrnje,
kot bi srčno kri sejal.

In molitev tiho moli,
da bi Bog dal dobro leto,
žito v skedenj, zdravje v hišo
in čebelic poln uljnjak.

Moder dim iz zemlje vstaja,
plava nad zrahljano grudo,
kot meglica gre v nebesa,
kot daritev pred Boga.

Rožni prsti iz sivine
segajo po mladem jutru –
na obzorju zlato njivo
orje solnce, seje dan.

In poljana čarna zgrne
se nad sinjimi lesovi,
stekajo bleščeče vode
v belo, modro se morje.

Veliki sejalec hodi
v svetlem krogu med oblaki,
žitorodni, svetli žarki
iz njegovih rok škrepe.

Združena nebesa z zemljo
v rosni, čisti so ljubezni,
in v poljub in srečo sklene
biserna jih mavrica.

Fl. Golar.

Gospodična Mici.

Spisal Franc Milčinski,

I. O treh Mickah, starejši, mlajši in najmlajši.

Naj me blagovoli takoj brcniti koklja, če ni sledeča historija skoz in skoz resnična, ne dosti manj. Od konca do kraja je posneta po uradnih spisih, skoraj bi lahko pritisnil pečat podnjo s ptičem, in povest ne bi bila več povest, ampak — kapo dol! — javna listina in učena reč. Res in brez šale! Nimajo povsod take beletrije.

Pričenjajo se pa ti slavni dogodki recimo pred kakimi petindvajsetimi leti ali kali, nemara baš na dan tretjega decembra — zakaj pa ne? — in nikoder drugod nego v beli Ljubljani.

Tisti dan je proti večeru pričelo snežiti. Ti ho, počasi, enakomerno so padali gosti veliki kosmiči. Kakor neskončna koprena so očem zagrinjali hiše in ulico, motno je skoz njih nemi ples mežikala skromna cestna luč.

Hudo pot je imela ženska, ki je tesno zavita v veliko kocasto ruto počasi se pomikala po vijugasti Karlovski cesti proti mestu. S trdom je gazila sprijemajoči se vlažni sneg, segajoč ji čez gleženj. Ali je bila bolna, ali le upehana? Zdajdaj se je naslanjala ob zid, sključena zaječala, ozirala se okrog — ali po cilju? — ali po pomoči? — potem stokaje nadaljevala pot. Srečala ni žive duše. Ni bilo še pozno, ali neprijazno vreme ni nikogar vabilo čez prag. —

Zdaj pa najprej kos pojasnila. V uradnih spisih — kapo dol! — ki se nanje naslanja sledeča povest, seveda ne stoji toliko in takšnih besed o snegu in o slabi poti, kakor jih je zapisanih tukaj. Duhoviti bralec in dražestna bralka sta pač že sama uganila, da vesten uradnik ne bo skrunil častitljivega uradnega papirja s takimi

in enakimi popisi. Ti in taki popisi gredo potemtakem na rovaš čisto drugi osebnosti, ki menda ima, ne da bi je zagovarjal, spričo razmer, draginje in tako dalje sigurno kolikor toliko razlogov stvarnega ali vsaj osebnega značaja za svoje početje. Uradnim spisom pa ni očitati ničesar. — Toliko v blagohotno uvaževanje, da nam kdo ne očita potvorbe uradnih listin. —

Žensko bitje je torej počasi in stokaje rilo naprej skoz snežni metež, vedno češče se ustavljalo, počivalo, iskaje obračalo glavo.

Zdajci ji zazvene v neposrednji bližini udarci ob zvon — v stolpu je bilo osem.

Ženska se je oddehnila. Za snežno kopreno je uganila obrise cerkve sv. Florijana — zdaj je vedela, kod je.

Napela je omagujoče svoje sile, krenila v postransko ulico na levo in se vlekla naprej. Pri četrtilih vratih je postala. Tipajoč je segla po zvoncu, oprijela se za ročaj in ga potegnila, potem pa omahnila na prag — moči so ji bile pri kraju in zdelo se ji je, da bo kar zaspala in se ne bo nikdar več zbudila.

Kakor v polsnu je čula odklepanje vrat, govorjenje možkega glasu in ženskega, pred očmi ji je zablščala luč, več rok jo je spravilo v zaduhel gorek prostor in potem se ji je mešalo in ni več ločila v svojem spominu, kaj je bilo res od vse grozote in kaj le sen vroče groznice.

Ko se je slednjič prebudila iz dolgega globokega spanja in se do dobra zavedla, je bil velik dan.

Ležala je v mali kamrici na škripajoči postelji, zadeta z visoko pernico. Poleg postelje je stala majhna okrogla gospa v ponošeni mestni

obleki, rdečega obraza je bila in drobnih, svetlih oči, in ji je molila belo povito štruco, ki je na enem koncu vekala kakor mlad petelinček, ki bi rad pel, pa še ne zna. Režala se je gospa in se klanjala:

„Dobro jutro, mlada mamica! Ali ste se naspančkali? Hvala Bogu, vse je šlo dobro in naša mala punčka je močna kakor kanonir.“ Popestovala je s prispodobo kanonirja počaščeno štruco: „Pridna bodi, miška!“ in pripovedovala: „Vaši mami sem še včeraj poslala poš'vo po potu, kakor sva se zmenili, ravno sem ga še ujela, že je sedal na voz; drugega mu nisem naročila, kakor da naj jih pozdravi in da prineso kokoš. Tako sva se zmenili z mamó. Če bi bil fantek, bi pa naročila petelinčka.“

Dekle v postelji — komaj je šteló osemnajst let — je zatisnilo velike izmučene oči. Pa le za par hipov. Hitro si je uredilo misli in se spomnilo poglobitnega, kje je in zakaj. Dvignilo je glavo, opleteno z debelima kitama, in se uprlo na kómolca.

„Pokažite!“

Okrogla gospa ji je pomolila jokajočo se štruco pred obraz, bolesten nasmev je spreletel dekletu zagorelo, pa vendar blede lice.

„Majčkena je!“

„Hvala Bogu, recite! Če bi se ponujala na svet velika kakor star kanonir — o jej!“

Ta razlog je bil tehten in mlada mamica se mu je uklonila. Ali miru ji še ni dalo.

„Veka. Nemara je lačna. Ali je ne daste meni?“

„Nič ne skrbite za naju. Ne bova gladu poginili ne midve, kaj ne, miška moja, midve bova že iz stekleničice pupali, ko pride najin čas. Se ne smeva razvaditi, reci, pri mamici, ko naju mamica ne obdrži. Št-št . . .“

Mladi mamici sta se orosili očesi. Rada bi bila ugovarjala, vprašala, izvedela . . . Pa se je iz prve sobe začul droben možki glas. „Žena kh, kh, žena!“

Bolnica se je spomnila glasu, čula ga je bila oni prvi večer . . .

Okrogla gospa je položila otroka na posteljo k nogam, odprla je duri iz kamre v sobo, pa je kar na pragu obstala, razkrilila roki in od radostnega presenečenja zacvilila. „Le noter, stara mama, le noter, gospa Lončarka!“

Plosknila je z rokama, ročno se zasukala in stekla nazaj k postelji, vzela otroka in režeča

se ga ponujala košati kmetski ženski, ki je z veliko košaro na roki se prerivala skoz duri v kamro.

„Mama!“ je zavekalo dekle v postelji.

„Vina sem ti prinesla, kruha in kuro,“ je rekla mati in postavila košaro na tla. Potem se je obrnila k detetu, mu naredila križ in vzdihnila: „Kakor je božja volja.“

Ko je bilo vse to opravljeno, je z novim globokim oddihom sedla na rob postelje. Pa je posteljnak tako vznemirljivo pod njo zahreščal, da se je urno spet vzdignila in prenesla pezo svojega života na skrinjo pri vzglavju. Potem je pravila.

„Vidiš, tako je, če otroci ne ubogajo staršev. Ali te nisem zmeraj prav učila? — V Kosezah še nobeden nič ne ve. Le Petru sem povedala tistemu tvojemu. Hotel je kar z menoj. Pa sem mu ubranila — da ne bi ljudje ugibali, sem mu rekla. — Kolikokrat sem te svarila: Pazi se! — Kar je, je — zdaj ne pomaga ne jok, ne stok. Saj se je Peter tudi jokal, kakor otrok se je jokal, ki mu pogača pade v mlako. — Prej bi se cmeril, sem rekla, šema; zdaj je prepozno! Pa je vprašal: kdaj prej? Sem se mu morala smejeti, šemi šemasti!“

Obrnila se je proti gospe, ki je z enakomernim „št, št“ skušala uspavati nemirno dete. „Veste, saj se bosta vzela, Menartov Peter in naša. Zdaj se še ne moreta, Petru brani oče. Je sila skop dedec, Petrov oče, še pešká ne da od sebe, kadar jé češpije. Misli, da bo kaj s sabo nesel na oni svet, pa ne bo.“

Hči in mati sta se spogledali in mati je rekla: „Če vas je volja, gospa, pa nesite žival v kuhinjo, jo bomo jedli pri botrinji!“

Pestujoča ženska je odložila dete, ki je bilo slednjič utihnilo, v zibelko za vznožjem. Postrežno je vzela iz košare kregajočo se kuro z zvezanima nogama, tlesknila z jezikom v znak priznanja in odšla po prstih iz kamre.

Zdaj sta bili sami.

Mati se je naslonila k hčeri in ji polglasno pripovedovala:

„Peter mi je dal sto goldinarjev, tukaj le jih imam. Nič se ni obotavljal. Rekla sem, pa je dal. Še naročal je, da si le vsega privoščí — vina in vsega, česar poželiš. Ne bo napačen Peter, če se ne izpridi. — Za rejo, sem rekla, bo treba vsak mesec šest goldinarjev, rejnice so drage, mleko stane in milo . . . in vse, v nesrečo si jo

spravil... pa ni odrekel. Naj plačuje, saj ima doto! Ti pa moraš tudi nase gledati, če bi te nazadnje le ne vzel — zaupaj dedcu! Več kakor tri ne sme stati reja, trije ostanejo tebi, vrže na leto goldinarjev trideset in šest."

„Da ne bo punčka stradala, da ne bodo grdo z njo ravnali...“ je skrbelo mlado mater in se ji je nabiral okoli ustnic jok.

„Nak,“ je zatrjevala mati, „brez skrbi, v pošten mora kraj, h krščanskim ljudem, da bodo gledali nanjo in da ne bo umrla. Če bi umrla, bi si Peter hitro premislil, da te ne vzame. Nič ne rečem čezenj, ampak kaj veš, kakšni so.“

Hči je zamižala. Ali je bila trudna? Ali jo je bolel ta pogovor?

Mati je vzdihnila; „Oče nebeški!“ in ker se hči ni genila, niti ni dala glasu od sebe, je počasi pobrala košaro in šla v prvo sobo, kjer se je v copatah sukala okoli mize suhi gospod Muhič in z vročim likalom delil zadnji potrebni blesk novim hlačam, izdelku svojih večjih rok.

Gospod Muhič je z obzirno vljudnostjo prekinil svoje delovanje. Pobrisal je obisku stol in stopil zapirat kamrino vrata, da se ne bi budila bolnica. Potem se je spet lotil likala, se prijazno smehljajal, vljudno pokašljeval in ni od same skromnosti nikdar pogledal košatemu obisku v oči, ampak se lovil s pogledi ves čas le po tleh in po kotih.

„Koj pride žena,“ se je opravičeval z rahlim glasom. „V župnišče je šla vprašat zaradi krsta.“

„Oče nebeški!“ se je spomnila Lončarka. „Saj je res — kako ji bo ime? Če bi bil fant, bi bil Peter, veste, po očetu. Zmeraj sem računala, da bo fant. Fantje so bolj veljavni...“

„Punce so bolj pridne,“ je tolažil z vljudnim smehljajem Muhič.

„Se vidi, da so,“ je vzdihnila Lončarka. „Ti se nas usmili, oče nebeški! — Micka bo, kaj bi si izbirala taka-le!“

„Marija je lepo ime,“ je pritrdil vljudni krojač, ki je bil dokončal svoje delo in je zdaj zaljubljeno ogledoval čez roko zganjeni plod svoje mojstrske umetnosti. In je dostavil globokoumno besedo: „Grdo ni pravzaprav nobeno ime, da le človek ni grd.“

„Micka bo, pa je,“ je ponovil košati obisk, „jaz sem Micka, hči je Micka, naj bo pa še vnuka!“ —

Da bi modremu temu preudarku in sklepu kdo ugovarjal, ni bilo nikogar pod milim nebom, in zato se je tako zgodilo. Ob treh popoldne je bil krst, gospa in gospod Muhič sta šla za botrico in za botra, gospa Muhič s klobukom — hujc! — in gospod Muhič v črni suknji in brez copat, pa bos tudi ne — seveda — in je bila majhna kranjska Micka več na svetu. Pri botrinji so trčili na njeno zdravje in je gospod Muhič, ki je bil zopet v copatah, izrazil željo, da bi se kmalu zopet videli pri enaki priliki.

Kokoš je bila obširna in ljubeznjiva, vino je teklo kakor olje in ga je bilo dovolj in splošno občutje je bilo jako ugodno. Zadovoljnost pa se je še podvojila, ko je stara mama svečano položila na mizo pred gospo Muhičevo tri bankovce po deset goldinarjev za uspešni njen trud in za prehrano hčere skozi štirinajst dni, in je stisnila gospodu in gospe, obema, še posebe po en trd tolar v roko, ker sta šla za botra. V onih časih je bilo to dokaj denarja in več, nego ga je gospa Muhičeva običajno služila o takih dogodkih. No, Lončarka je pač vedela, zakaj ne skopari; potrebovala je še sveta in pomoči izkušene gospe Muhičeve.

Ko sta bili po srečno končani pojedini obe zastopnici nežnega spola sami v kuhinji, kjer je gospa Muhičeva pomivala posodo, tedaj je Lončarka po raznih ovinkih razložila svoje želje.

Pobahala se je najprej, koliko da imajo, da niso nikomur nič dolžni in da se ni še nikdo kesal, kdor jim je pomagal s svetom ali dejanjem. Potem se ji je jezik zasukal na drugo plat in je zatarnala o slabih časih, o dolgeh in davkih in kako je zlasti hudo vdovam, kakršna je ona. In slednjič je zavila proti cilju in načela vprašanje, kako bi se napravilo in kam bi dali dete v rejo, da ne bo zanj preveč stroškov. Čim manj, tem boljše, najrajše pa nič! — Seveda, kar za svojo ne bi hoteli proč dati punce. Saj pride prej ali slej čas in se starša poročita in jo vzameta k sebi. Ali par let jo bo vendar še treba prikrivati in par let, mesec za mesecem, se nabere plačevanja in gospe ne bo žal, če ve in bi znala pomagati.

Stara mati je umolknila. Praskala je z nohtom madež na ognjišču in čakala odgovora.

Gospa Muhičeva si je obrisala roki in rekla: „Hm, hm!“ Zmajala je glavo, stisnila ustni in preteklo je nekaj napetih trenutkov, predno ji je dozorelo premišljevanje v besede: „Šlo bi že,

šlo. Vse gre, če se pozna pot. Nekaj stroškov bo seveda odkraja . . .“

Stara mama je rekla: „Ne bi gledali na krajcarje, če prihranimo goldinarjev.“

Gospa Muhičeva se je s svojim ozadjem naslonila na ognjišče; sklenila je roki čez prijazni trebušček in razložila sadove svojih misli: V Trstu da imajo hišo, se ji pravi najdenišnica. V zidu je kar lina, v lino se položi otrok, pozvoni se, pa pridejo in vzemo otroka in ne vprašajo ne zakaj, ne odkod in je otrok spravljen in ni plačati zanj ne vinarja. Ta reja da je najcenejša.

Lončarki ni bila neznana najdenišnica niti ne tuja njenim mislim. Le sama ni marala o njej pričeti, da ne bi škodila svojem ugledu. Vendar se je delala, kakor da še preudarja in okleva. „Ali se bo dobil otrok nazaj, kadar bi hoteli?“

„Dobil. Brez zaprek. Le kakšen spisec ali kakšno znamenje je treba dati z otrokom, kako-pak, da po njem spoznajo onega, ki bi prišel ponj. To vse vem, oh, nisem bila enkrat tam ali dvakrat . . .“

„Ljuba gospa,“ je rekla Lončarka in grabila Muhičevo za roko, „v živo dušo nimam takšnega zaupanja kakor v vas. Ne bom pozabila in prvič ko pridem, vam prinesem košek jajec, domačih — se lahko zanesete, da bodo vsa dobra. — Torej vi mislite . . . Koliko bi pa bilo stroškov?“

Gospa Muhičeva je računala: „Trst je daleč . . . voznja tja in sem . . . voz tukaj in v Trstu — voz mora biti, v tem mrazu ne morem črvička prenašati kar na rokah tako daljo, sami recite! . . . nemara bo še prenočevati treba v Trstu . . . Trst je drag . . . Pod tridesetimi goldinarji si ne upam izhajati.“ Tako je preudarjala na glas. Tihi račun je bil malo drugačen: „Če mi da tudi-le dvajset goldinarjev, mi jih vendar ostane petnajst čistih, ker ne bo treba ne voza, ne prenočevanja.“

Toda stara mama ni nič barantala. Kar v svoj hranilnik je šla, tja v globine nedrij, izmotala denarnico, brskala in mečkala po nji in stisnila gospe Muhičevi zahtevano svoto v roko. Obrnila je oči proti nebu v sajasti obok, obrisala si z mezincem kot očesa in izjavila, da se ji otrok smili in da bi dala zanj vse zaklade sveta, da le pride v dobre roke!

Zamislila se je. „Ali ni hiša — kako ste ji rekli? — ravno kakor samostan?“

Muhičeva je prekladala nepričakovano bogatstvo iz ene roke v drugo. „Samostan, samostan!“ je pritrjujé ponavljala, misli pa so ji bile pri denarju in kam ga bo obrnila.

„Glejte,“ je rekla Lončarka, „kakšna sreča! In na jajčka ne bom pozabila, ne bo dolgo, da zopet pridem.“

Še sta se pomenili eno in drugo, potem se je Lončarka lepo poslovila od vseh in umirjena mahnila s prazno košaro proti dolenjski mitnici, da ujame kakega voznika, ki jo vzame s sabo do blaženih Kosez, kjer je bila doma. Tačas še ni bilo dolenjske železnice. —

Dvanajst dni za materjo se je vrnila v blažene Koseze še Micka Lončarjeva mlajša. Koj za njo pa je zapustila belo Ljubljano še Micka najmlajša. Dobro zavito jo je vlekla gospa Muhičeva v daljni Trst. Podobico Matere božje je bila prerezala na dvoje; eno polovico si je spravila, drugo polovico in krstni list je pa zateknila detetu za poveje. Tam v daljnem Trstu je iskala najdenišnico, položila dete v lino in pozvonila in ko se je okno odprlo in so roke segle po živi culici, je bilo naročeno ji opravilo srečno končano. Samo kave je še nakupila pet kil, prilike ni kazalo zamuditi, kajti je tam doli v Trstu kava dokaj cenejša nego v Ljubljani in pravijo, da tudi boljša.

Tako je bila vsa reč z Micko najmlajšo jako povoljno urejena, razun da se skrbnemu Petru niti sanjalo ni, kod in kako mu izrejšajo otroka. Točno je nosil stari Lončarki prvi dan vsakega meseca svojih šest goldinarjev in je večkrat priložil še kak desetak povrhu bodisi za zdravnika, bodisi za oblecko, bodisi za milo, kavo in sladkor. Stara Lončarka je bila vzorna gospodinja in je ves denar, izvabljen s to pretvezo ali z drugo, lepo spravljala in hranila. In je bila tudi dobra mati. Ko je čez tri leta Petrov oče umrl za češpljevo peško, ki jo je bil iz skoposti pogoltnil in je ni maral več dati od sebe, in se je kmalu nato zvesti Peter poročil s svojo Micko, mu je žena prinesla poleg drugega celó par sto goldinarjev dote v gotovini; odštela jih je stara Lončarka in so bili vsi iz Petrovega žepa, pa se jim seveda ni poznalo, odkod da so. —

Menartov Peter in mlada Lončarjeva sta bila srečni zakonski par. Pridnih rok, zadovoljnega srca in edina v mislih sta se brižno zavzela za gospodarstvo in gospodinjstvo in božji blagoslov je bil z njima. Ko pa je bil dom urejen,

sta sklenila in ukrenila, da vzameta še malo Micko k sebi.

Rekel je Peter: „Čemu bi trosil zanjo denarja, ko jo lahko rediva doma zastonj. Skoraj bo imela štiri leta, tak otrok že kmalu pomaga pri hiši. Še par let, pa bo pasla, ker imamo pašnik v lepem, brez jarkov in grmovja, in zibala bo tudi, če bo treba.“

„Da!“ je rekla žena in je zardela. „Zdaj je še majceno, zdaj se bo naju še hitro privadilo.“

Mladi gospodar je torej segel še enkrat v žep in naprosil taščo in stara Lončarka se je napotila v Ljubljano k Muhičevi. Nesla je s sabo Menartov denar in poleg Menartovega denarja še rejnena petelinčka z lastnega dvorišča in sta imeli z Muhičevo dolgo posvetovanje, pri katerem je bil petelinček izboren odvetnik, da je šlo vse gladko in po volji.

Napočil je tretji dan in ni bilo še opoldne, že se je pojavila v blaženih Kosezah gospa Muhičeva. Od važnosti se ji je svetilo lice in za roko je vodila zdravo, živahno dekletce prikupnega lica — malo Micko.

Mlada mama jo je solznega očesa stisnila k sebi in poljubila. „Peter, tebi je podobna.“

Peter je bil ginjen. Pritisnil je palec ob desno nosnico in krepko pihnil skoz levo, obrišal se v rokav in izjavil: „Nemara je res.“

Dekletcu pa so se bliskale oči; v enomer se je smejalo in zraven klepetalo po laški in ko so jo do dobra napasli in napojili, se je koj naučila reči ata in mama in silno veselje je zavladalo pri Menartovih.

Gospa Muhičeva, modra ženska, ki je mislila na vse, je bila preskrbela tudi nov krstni list; starega, je rekla, so obdržali „tam“. Sploh vso čast gospe Muhičevi! In je bila tudi primereno pogoščena in ko se je vračala, je prežala še stara Lončarka nanjo pred svojo bajto, da je morala še njej čim natančneje razložiti, kako je bilo v Trstu. Tedaj je gospa Muhičeva marsikaj povedala, česar pri Menartovih ni, in baš tisto je staro Lončarko najbolj zanimalo in ni vedela, kako bi Muhičevi postregla, in ji je zavezala v ruto bokal prosa, deset jajec in polič suhih hrušk, tako ji je bila hvaležna.

Še nekaj sitnega opravka sta imela Peter in njegova žena: s krstnim listom sta morala v domače župnišče. Legali bi, če bi trdili, da je bilo gospodu župniku posebno všeč, ko mu je Peter, jedva par mesecev poročen, prijavil

anahronizem v osebi štiriletne hčerke Micke. „To ni po božjih postavah,“ je rekel gospod župnik. Bil je pa preudaren mož, ki je izprevidel, da se reči ne da več spraviti s sveta, naj še tako živo nasprotuje božjim zapovedim. Vpisal je torej otroka v knjigo in potrebno ukrenil, da se otrok še v krstnih bukvah ljubljanske župnije prepíše kot zakonski.

Tako je bila stvar vnovič in človek bi mislil dokočno zravnana v red in kolo časa se je lahko z mirno vestjo sukalo naprej.

Micka je rasla kakor konoplja, zdrava kakor riba, pridna kakor čebela. Za vse se je zanimala, vsakega dela se lotila. Dobivala je skoro leto za letom bratca ali sestrico, toda kolikor jih je bilo, vsak je bil drugačen, pa nobeden tako čeden kakor ona. Prijazno sta jo gledala oče in mati.

In prijazno jo je gledala tudi stara Lončarka, ki so ji vsak mesec prihajali po pošti trije goldinarji iz Trsta. Dobri so bili in dobra sta bila maseljca vina in kos belega kruha, ki si ju je zanje lahko vsak dan privoščala. Pravila je, da dobiva denar iz ustanove, naklonjene ji po bogati žlahti.

Da se je stara Lončarka pri tem nekoliko izognila resnici, ji ni šteti v zlo. Čiste resnice namreč ni mogla povedati, ker bi drugače zahteval denar Peter, njegova žena pa je bila tudi taka, da bi prej z možem držala nego z rodno materjo.

Pa je bila vendar stara Lončarka trdno prepričana, da gredo mesečni trije goldinarji le njej in nikomur drugemu, ker le ona sama je izkuhala to reč in jo napeljala in Muhičeva ji je pomagala, pa jo je za to plačala ona z bokalom prosa, desetimi jajci in poličem suhih hrušk in ne skopi Peter. Peter je sploh premalo prebrisan za kaj takega! Lončarka pa Lončarka! Ta se je bila spomnila in sta se zmenili, da gre Muhičeva po malo Micko, pa vendar v najdenišnici ne pove, da jo vzemo lastni starši k sebi, marveč naj reče, da pride otrok v rejo k mali teti materinega polbrata, torej k sorodstvu, ki ni več v sorodu, in mora potemtakem najdenišnica plačevati zanj rejnino, kakor jo plačuje vsakemu drugemu tujemu človeku do štirinajstega leta otrokovega. Tako se je bilo zgodilo. Peter in njegova žena sta bila dobila deklico, stara Lončarka pa je zanj prejemale rejnino in sta ji vino in beli kruh déla prav dobro, da je imenitno nosila svoja leta

in je mirno zaspala v Gospodu še le, ko ji je s štirinajstim letom rejenke usehnil vir njenega priboljška.

2. Zagonetna neznanka.

Leta so tekla, mala Micka je rasla, dorasla je pod vrh in dobila moža. Izbral ga ji je oče.

Izbranec Nace Smuk je bil vdovec brez otrok. Na sklonjenem hrbtu je nosil že nekaj križev, malo plešast je bil in v obrazu mu je stalo zapisano, da vina baš ne sovraži! Toda imel je lepo domačijo, najlepšo v Kosezah, in je zlasti bil voljan, narediti pismo tako, da bo žena za njim dedič. Preudarjala sta zakonska Menartova: Smuk ni hudoben; kdo ve, morebiti bo ubogal ženo in ne bo več pil čez potrebo, pa bo prav in bosta oba srečna. Če ne in se bo dedec še naprej tako zalival, kakor se zaliva zdaj, ga pa bo skoraj konec, grunt ostane njej in bo tudi prav.

Micka, pridna in delavna, si s takimi računi ni belila glave; videla je lepo domačijo, ki zanemarjena hrepeni in kliče po gospodinji, kakor zapuščeno dete po materi. Možja je štela le za neizogibno pritiklino pri domačiji, kakor v hlevu voléta. Seveda volè v hlevu, če ne dela dobro, se ga iznebiš in si omisliš boljšega, dedec ti pa ostane in ga moraš gledati in naj ima toliko cesarskih napak, da ga še cigan ne bi maral zastonj . . .

Micka je torej postala gospodinja in se lotila reda in ker današnji svet tako pelja, da ni moč odsloviti moža, naj je še tak, je tem hitrejšo odslovila vsaj njegovega hlapca Rabuzo.

Ta Rabuza je bil oženjen, toda skregan z ženo in sta hodila vsak svojo pot za svojim zaslužkom. Imela sta otrok, kakor če beraču s česalom greš skoz lase, pa se nista kaj prida brigala zanje. Le včasih sta jim prinesla od kake strani kos kruha ali par krompirjev v njih brlog v občinski bajti, drugače so neboglenci pač živeli pri tisti hiši in tisti skledi, kateri so bili najbolj blizu, kadar je bil čas južine ali večerje. Ta Rabuza je torej služil takrat pri Smuku. Več poslov ni bilo treba, ker je bil večji del sveta oddan v zakup. Pa še Rabuza je bil Smuku bolj pajdaš nego hlapec. Oba sta bila enako vneta uda bratovščine onega svetega Štefana, ki ne stoji v altarju, ampak na mizi, in mora biti poln, a nikar ne vode. Vkupe sta častila tega svetnika, posedala po krčmi in prepričevala drug

drugega o svoji imenitnosti; doma pa je žalostno mukala živina lačna in žejna in klicala dobrosrčnih sosedov na pomoč, da ji pride kateri pokladat ali jo napajat.

Ta slavni mož je torej moral od hiše in ga niti ni bilo treba dosti goniti. Izjavil je, da itak ne bi ostal, zakaj batiranka ga ne bo komandirala, in je šel in odslej rajši dningaril, kadar, koder in kolikor se mu je ljubilo. Na njegovo mesto je prišla grčava Rotička, s stopami kakor slon, z glasom kakor žandar, ki je, če je bilo treba podkovati konja, v kobal ga zajahala h kovaču z viržinko v ustih. Bala se ni ne biriča, ne hudiča, dela pa tudi ne. — Rotička je bila začetek. Njej sta sledila drugi in tretji posel, čim ju je zahtevala potreba širečega se gospodarstva. V velikem delu so pritegnili v pomoč še Menartovi.

Tako je zlezal Smuk očitno v manjšino in se mu je godilo, kakor se pri nas pač godi manjšinam. Zlasti ko so bili tolikanj navskriž njegovi in njegove boljše polovice nazori o potrebi in koristi pijače. Ne pijače v obče, saj piti mora vsaka stvar, ki diha pod milim nebom, ampak o potrebi in koristi onih odličnejših tekočin, katere so edine prihajale v poštev pri Smuku.

Skratka, dobri Smuk bi bilagal, kakor riba na produ, da ni imel izza boljših časov še tupatam razposojen kak goldinar, ki ni zanj vedela prevarčna in natančna gospodinja. Te kljuke je po malem poterjaval — krede ga je bilo od kraja še sram — da si „ga“ je mogel kupiti merico ali dve.

„Ga!“ — „Ga“ je namreč kratica za blaženo opojno tekočino. „Ga“ in nič drugega in najširši krogi vedo, kaj. Iz kratkosti kratice je moč sklepati na obširnost njene vloge, zveni pa iz njene oblike hkratu tajinstveno spoštovanje do pojma, ki tiči za njo — kakor da ga ne kaže imenovati v nemar.

Da bi rekel, da je Smuka ženitev kaj prida poboljšala, potemtakem ni, da bi rekel. Vendar prve mesece nista preslabo vozila vkupe, dokler se je mlada žena držala modrega materinega nauka in je molčala, kadar je bil Smuk muhnen. Če je dedec poln, ne kaže vanj drezati. Toda težko je molčati onemu, ki ima od Boga jezik, od šivilje pa krilo . . .

* * *

(Dalje prih.)

Bridka zgodba iz Levstikovega življenja.

Objavlja Avgust Žigon.

Levstikova pot od slovenskih verzov v slovensko prozo, pričeta za dni službovanja njegovega pri grofu Pacetu, je dozórila svoj prvi vrh že za teh dni samih, že pri grofu Pacetu: v junaški humoreski „Martin Kerpàn z Verha“. Nekaj posebnega je v literarnem delu Levstika samega, a nekaj posebnega pa tudi obče v razvoju vsega našega slovstva „Martin Kerpàn“, — prava pristna umetnina, zelo originalna umetnina epske fantazije, po dobi svoji prva umetnina slovenske proze, ki je dotedaj ni imela še nobene. Leta 1858 jej je dal šele Levstik dné 1. in 15. julija meseca v drugem zvezku-polletniku Janežičevega „Glasnika“ njeno in svojo prvo, a hkrati svojo edino, ker ni od edinega „Kerpána“ zmo-gel sam nikoli več poslej ne take ne drugačne resnične umetnine v prozi.

Dozoril pa je še to Levstik na zelo kritični meji svojega življenja, tik pred slovesom od mladosti in „jasnosti“ njene, tik — pred prestopom svojim v trdo mrko prozo življenja.

Odhod k Vilharju je v Levstikovem življenju in razvoju res — mejnik. Nastopili so bili tu na Krasu za Levstika z novo službo — novi, trdi in nemirni časi.

Naprtila mu je nova služba pri Vilharju, kakor pričajo ohranjeni odmevi, obilnega dela za vsakdanji grižljaj, — prenapornega za ustvarjanje in oblikovanje kakega „Kerpána“.

Takó piše n. pr. že 6. novembra 1858 Levstiku v pismu, ki je očitnoda odgovor nekemu nam neohranjenemu poročilu njegovemu o novih razmerah, Janežič iz Celovca: „Prav užalilo se mi je slišati, da imaš le malo časa za spisovanje. Pa mislim, včasih boš že še vjel kako uro, če si volje, Glasnika še podpirati. Tvoji sestavki so za nas prava šola, posebno nam Korošcem, ki smo zrasli med Nemci.“¹⁾

¹⁾ Časopis za zgod. in narodopisje IV. (1907): str. 100.

In približno istočasno se opravičuje Levstik tudi prijatelju Janezu Kaplenku, velikolaškemu kaplanu pod župnikom Brodnikom („veslarjem“), v naslednjem sicer nedatiranem, a dozdevno takoj prvi mesec Levstikovega bivanja na Krasu nastalem odlomku nekega za odgovor nameravanega pisma, češ, da so mu zamude krivi obilni opravki njegovih dni:

Dragi mi gospodine!

Dr. E. H. Costa mi je bil skozi Lašče v Senožeče poslal korekturo „Kurnikovih“ reči, ki se tiskajo v „bukvah Vodniku [v] v spomin.“ Korekturo sem po dolzem okoliši prejél; ali — poslušajte! Kakor mi prinesó pismo, naglo odtergam zavitek; preberem; popravim, kar je bilo treba — zavitek pa veržem, Bog vé, kam. To je bilo 16. oktobra 1858. Dans mi ponevédoma ravno tisti zavitek pride zopet v roko, in kaj berem še le zdaj v njegovi znotranji strani? Najdem verstico:

„Levstik! Jest pojdem v Sodrašico!

Janez m/p
Coop.“

To so Vaše besede! Ko so mi prišle pred oči, koj se mi je domišljija živo vnéla. Opomnil sem se mnogih reči: kako smo pri sv. Lenartu maševali; kako je nekdo na Mali slévici žabam pridgoval; kako smo časi v Berbovcu péli: „anaga samaga so imajli;“ kako smo pri sv. Gregorji pravdali se za Matevžev g. želodec itd. Nisem si mogel kaj, da Vam ne bi pisal. Res je uže nekam pozno; ali menim, da bi mi ne zamerili, ko bi vedili, koliko imam opravka; zdaj mi je pa še na glavo prišlo terganje z „noviškimi“ lájevci.

Kakošna se pa Vam kaj godí! Kakó ste slovó vzeli od g. veslarja? (Nekteri jezi-||koslovci in pesniki rabijo besedo: brodnik, [če] kader govoré od veslarjev.)

Tu odlomek konča. Ista pa je tožba v njem kakor Janežiču: „koliko opravka!“

Toda nele to! Predrugáčilo se je prav za teh dni tudi Levstikovo notranje življenje ter premenila dotedanja smer njegovega duhá: kakor priča tudi že o tem dejstvu gorenji odlomek Levstikovega lista, ki se razdraženo obregne ob „noviške lájevce“.

Nastopili so bili namreč tu na Krasu za Levstika tudi nemirni literarni dogodki, ki so mu globoko in trajno skalili za umetniško snovanje in ustvarjanje prepotrebni mir duhá ter vzeli subjektivno navznoter vzgrednjeni pogled duše. Zaokrenile so bile „Napáke slovenskega pisanja“ Levstika v filologijo ter ga poglobile v individualno svojstvo domačega jezika, posebej govornice narodove; toda zdaj pa so ga zaplele v srdito literarno polemiko „za kritiko“ ter obrnile njegov pogled navzven, da z bogom poslej intimno delo! Dné 15. septembra 1858 so bile „Novice“ vzprožile znani Hicingerjev naročeni votli strel „Nekaj kritike“ ter potem 10. novembra 1858 votlo zagrmle še v Bleiweisovem „Odgovoru“, — kar pa je Levstika takó razdražilo, da se je zagrizel v odporno srditost zoper pojedini fakt sam in pa še zoper „bratovščino“, ki je „vodila“ takrat na tak način naš razvoj ter je iz njenega ozračja doletela zdaj Levstika kar na lepem — povsem nepričakovana strela!

In takrat vzbujena, se Levstiku ta srditost duhá zoper nepošteno silo ni podela nikoli več vse žive dni njegove. Vzela mu je dokaj časa in literarnih moči njegovega življenja, vzela predvsem zdaj prvih deset naslednjih let. Pač smemo torej reči: da ni Levstik vstvaril svojega „Martina Kerpána“ na srečo še pred odhodom na Kras k Vilharju, ter dovršil ga posebej pred tistim 15. septembrom l. 1858, ne bil bi jasnega humora njegovega zmogel nikoli več poslej. Takó pa je dragoceno umetnino še srečno rešil nam in sebi, ter odvalil v razvoj naše literature kot mogočen mejnik ta poslednji biser in vrh svoje mladostne poezije, — ki je Levstika s prihodom na Kras zapustila, ne za vse življenje sicer, a pač pa za dobrih deset let, tja do l. 1869, ko mu je tam pod Šmarno goro nenadoma zopet oživila pesniška žila. Premaknil je Levstik takó l. 1858 še srečno v formalnem oziru za širok krog mejo Prešernove literarne dobe, ki je dognala sicer verz naš do resnično klasične, poslej pri nas še nedosežene umetnosti, v prozi nam pa dala le

Zieglerjevo povest „Sreča v nesreči“, ki je zelo organsko in zelo značilno oprl Levstik ob njo svojo pripovedno prozo, — ter izdal o njej pohvalno študijo istega leta in v istem listu kakor svojo umetnino „Kerpána“. Ali je to le slučajen dogodek, — ta akcent soodnosnih stikov v življenju in razvoju naše pripovedne proze: ta opomin Zieglerjeve „Sreče v nesreči“ ob „Martinu Kerpánu“? Ali ni bržè to izraz globokega čuta, ki je pravilno doznal tu edinega predhódnika v zgodovini domačega razvoja! —

A dal nam je Levstik „Kerpána“, razvezal ž njim naši prozi jezik, ter umolknil kot poet za dolgo dobo.

Noviški nastop zoper Levstika je povzročil uporno-trdi odgovor „Gospodoma nasprotnikoma“: Hicingerju in Bleiweisu, — obema obenem.¹⁾

Janežič, urednik „Glasníka“ v Celovcu, se je sam izprva krepko uprl „Novicam“ in klical tudi Levstika na obrambo. Takó ga še dné 21. novembra 1858 vzpodbuja in dreza: „Kedaj bote z odgovorom gotovi? Polajšali so ga Vam same Novice, posebno Hicinger, ta mojster pisave. Primate ga z enakim orožjem; zakaj bi mi ne hodili po tej poti, katero so nam mojstri pokazali! Znete to tudi v vvodu povedati, zakaj ste morebiti pot mirnega pretresovanja zapustili. Le gotovo obrnite besede takó, da postavite mojstra na smeh.“²⁾

¹⁾ Sam gorenji odlomek Levstikovega pisma Kaplenku ima ves prazno preostali prostor poln izpiskov iz — Koseškega, samih jezikovnih napak iz njegovih dotlej po „Novicah“ (pod političnim protektoratom drja. Janeza Bleiweisa) objavljenih „pesmi“! To dejstvo nam pripoveduje, kam se je bil Levstik zagrizel že tiste dni. — Avtobiografska cena te listine bo sicer najbrže precejšnja tudi za vprašanje, kedaj je Levstik pravzaprav odšel tisto poletje 1858 iz Retij. Pomislimo: Hicingerjev sofizma „Nekoliko kritike“ je izšel v „Novicah“ dné 15. septembra 1858; ali Levstik ni več bil takrat doma v Laščah, da nista več govorila o tem (kakor kaže) s prijateljem Kaplenkom, ampak da mu šele tu opominja Levstik „terganja“, ki mu je prišlo na glavo! Ali je Levstik odšel torej že okoli 15. sept. 1858 od doma? Ali morda že takoj za Zorinovem pismom z dné 24. avgusta 1858? [Janez Kaplenk je bil Gorenjec, * v Cerkljah 16./I. 1828, starejši torej od Levstika za tri leta; ord. 26. jul. 1851, † 6. aprila 1893 kot župnik v Blokah pri Cerknici. Službe: 1851/52 domá v Cerkljah; 1852/54: v Ajdovcu pri Žužembergu; 1854/56: v Mirni peči; 1856/58 (dve leti) pod župnikom Brodnikom v Vel. Laščah; 1858/1867 (deset let) v Sodražici, — dotu še vse le kaplan; 1867/1893: v Blokah pri Cerknici do svoje smrti celih 25 let tih župnik, ki je preživel torej Levstika.

²⁾ Časopis za zgodovino in narodopisje IV./105.

In 15. decembra 1858, ravno tri mesece to-
rej za Hicingerjevim nastopom v „Novicah“, je
v zadnji številki tistega letnika prinesel „Glas-
nik“ precej srdit zagovor „vredništva“, odgovor
samega Janežiča, ki je prav tega dné prejel tudi
že prvi kos Levstikovega članka iz Senožec,
kakor priča naslednji, doslej še neznani njegov list:

Dragi prijatelj!

Ravno danes sem prejel Tvoj odgovor gospodoma
nasprotnikoma. Tiskal se bo od besede do besede; le škoda,
da se bo cepiti mogel vsaj na kake 4—5 kosov. Veliko
bolje bi bilo, da bi se spravil na svitlo ves na enkrat. Od-
ločil sem toraj, če Ti je prav, ga tiskati na posebni prilog¹
in ga priložiti Glasniku 15. januarja, če prej ne bo mogoče;
seveda mi bo prizadjala ta priloga kakih 30 gld., pa upam,
da Ti s tem ustrezem in da boš Glasnika podpiral tudi v
prihodnje. Ako Ti je pa bolj všeč, bom priložil to, kar si
doslej poslal 1. januarja, uno pa 15. Piši mi berž berž, da
vem kakó in kaj.

Gospodu M. Vilharju se zahvaljam za poslano pesem.
Tiskala se bo v 1. listu novega leta. Naj bi mi blagovolil več-
krat kaj poslati; vsaj mi pesem zmiraj pomanjkuje. Z Bogom

Tvoj

V Celovcu 15/12 58

Ant. Janežič.

Sr Wolgeboren Herrn | Herrn Franz Levstik, | in Seno-
sez | bei Hrn Fr. Vilhar. | — Poštni pečati: na znamki
„Klagenfurth 16/12“; prometni pečati: Marburg 17/12
ter: Senožec 18/12. —

A že za božič pa se je Janežič kar nana-
gloma globoko premislil, ter pričel že v pismu z
dné 20. dec. 1858 Levstikovo ostro pero narah-
loma brzdati, češ: „Ne dajmo nasprotnikom
orožja zoper nas v roke.“¹⁾

In sledila so sedaj iz Celovca po vrsti pisma
z dné 21./XII. 1858 ter 2. in 18. januarja 1859,
ki so vsa zdržema v istem smislu ugovor zoper
Levstikovo ostrost in zasmehljivi sarkazem nje-
gov, dasi je „Glasnik“ vendarle prinesel medtem
dné 1. in 15. jan. 1859 že pričetek Levstikove
polemike, a drugič z opombo pod odstavkom
„Dalje in konec prihodnjič.“²⁾ To pa je Lev-
stik Janežiču neizprosno zameril, kakor priča na-
slednje novo Janežičevo pismo:

Dragi prijatelj!

Bog ne daj, da bi se tudi mi med seboj razperli. Po
vsakem mi pošlji svoj odgovor, celega bom dal tiskati, naj
[si] popokajo od jeze naši obrekovavci in sovražniki. Kakó
bi triumfirali nad nami! Le to Te prosim, da sem pa tje
kaj manj važnega ali preveč zasmehovavnega izbrišeš, da se
bo sostavek v dveh listih dokončati mogel, ker sem že pri-
stavil „dalje in konec“. Ravnajmo mi bolj možki od njih, to
nam bo s časom gotovo na čast. Vihar je menda nekaj po-

¹⁾ Istotam, str. 109/110.

²⁾ Istotam, str. 111/115.

tihnil, tudi naročniki se sopeset oglašajo, tako da se mi ne bo
treba zgube bati. To me je nar bolj pripelo, da sem Ti uno-
krat nazaj poslal v prenapredbo. Le nekaj malega Ti prijenjaj,
bo pa vse prav. V Tvojem rokopisu stoji „strin“, mislil sem,
da je bila ta napaka tudi v Novicah, katerih ravno nisem
imel pri rokah. Piši mi kmalo, kako in kaj. Če bi pa do
konca tega meseca od Tebe nobenega odgovora ne prejel,
mi bo služilo to v sporočilo, da naj ti pošljem tudi poprej-
šnje nazaj. Od Tvojega rodoljubja in prijateljstva do mene
vendar kaj tacega ne pričakujem. Priporoči me g. Vilharju.
Bodi zdrav in vesel.

Tvoj

V Celovcu 24/1 59

Ant. Janežič.

Sr Wolgeboren Herrn Herr | Franz Levstik | in | Seno-
sez | — Na znamki poštni dat: Klagenfurth...
(drugo nečitljivo); in pa še poštni pečat: Seno-
žec 17/1. —

Toda, — Levstik je svoj spis vendarle neiz-
prosno ustavil! In namestu „nadaljevanja in
konca“ je „Glasnik“¹⁾ prinesel le znano Levstikovo
notico „Zastran pravde o kritiki“, češ, „odgovor
ne bo več v Glasniku hodil na svitlo, ampak is-
kati bo treba druge poti“. Janežič je poslej Lev-
stikovo namero, da bi izdal svojo polemiko sa-
mostojno v posebni brošuri, toplo podpiral, ka-
kor pričajo njegova pisma Levstiku iz meseca
februarja in marca,²⁾ pa mu celó zbiral naroč-
nike ter pošiljal vmes razna intimna obvestila
o zadevi, kakor n. pr. tudi v naslednjem še ne-
objavljenem listu:

Dragi prijatelj!

Da Te list ne zamudi, samo tele verstice za danes.

Pred nedavnim sem prijel Terstenjaka, zakaj da je
poslal po svetu 5. in 6. list v Novicah in razžalil mnogo
mož. Pisal mi je, da jih hoče potolažiti v prihodnjem pismu
(to je v XVII, ker jih je XVI že v Ljubljani) in pristavil:
„Moje besede v konceptu niso bile tako ostre, g. ured-
nik se je podstopil vmes nekoliko verstic kerpati, in te so
mojem tekstu dale tako neprijazno lice.“ itd. Prosim
Te, da se tega previdno poslužiš, pred vsim drugim pa v
Ljubljani zvediti skušiš, ali je to resnica ali ne in koliko.
Morebiti da stakneš koga, da Ti pové kaj in kakó; pa ne
pravi mu koj, kar že veš. Dokler Ti v Ljubljani tega ne po-
terdijo, boš to vest težko očitno porabiti mogel.

Pri Leonu bom jutre zvedel zastran tiskarine. Pisal
bom v nekaj dneh g. Vilharju. Tvoje oznanilo, da mi boš
v kratkem kaj poslal, me je serčno razveselilo. Z Bogom

Tvoj

Ant. Janežič.

Terstenjak bo menda tebi pisal, ker me je prašal za
Tvoje stanovanje. Pisal mu bom te dni.

| Sr Wolgeboren Herrn | Herrn Franz Levstik | in | Seno-
sez | bei Hrn. M. Vilhar. | — Poštni pečati: Klagen-
furth 2/3; Senožec 4/3.

¹⁾ V svoji 4. številki dné 15. febr. 1859, na str. 70.

²⁾ Istotam, str. 116/126.

Vendar pa ni navzlic vsem tem pripravam hotelo pretrgano delo Levstiku nič več prav izpod rok. Dogodek z Janežičem je odločil! Dnevi so potekali, dejanja pa poslej zastajala, da je zadeva nekako zastarela ter končno kar zbledela.

Pomladilo jo je ter spet iznova priostrilo njeno ost sicer resda tisto Trstenjakovo peto „popotno pismo“ z dné 2. febr. 1859, ki je prililo v pojemajoči zubelj novo kapljo žolča.¹⁾ A bil je dogodek z Janežičem že dovršeno dejstvo, ko je prišlo to pismo, — obema, Levstiku in še bolj Janežiču zelo pravočasno med ljudi: da zakrijeta ž njim pred „obrekovavci in sovražniki“ svoj spor ter da vržeta novo epizodo zdaj dné 15. februarja kot pesek svetu v oči, češ, tu je vzrok, da pretržemo ter odgodimo pričeti ugovor. „Ker se še vedno kdo na novo oglasi zoper mene in moje ‚napake‘, vidim, da bo z odgovorom treba počakati, naj vsi povedó, kar imajo na sercu. Še le potlej bom vsim ob enem odgovoril,“ je svetu oznanil Levstik — Janežiču na ljubo uslugo. Vendar pa pristavil takoj tudi še svoj razlog: „Zavoljo tih in drugih reči, kterih ne morem tu razlagati, moj odgovor ne bo več v ‚Glasniku‘ hodil na svitlo.“ In s tem je bila drama v javnosti dokončana — za vedno!

Prinesla je sicer epizoda s Trstenjakom Levstikovemu delu resda nov impulz, ki je razširil prvotno idejo ter obogatil prvotni načrt Levstikov. „Gospodoma nasprotnikoma“ Bleiweisu in Hicingerju je prirastel vsled Trstenjakovega pisma še — tretji!²⁾

Povzročil je Bleiweis, ki si je bil najél Hicingerja, m. septembra in oktobra 1858 — idejo odpora, Janežič v Celovcu m. januarja 1859 idejo samostojne brošure, a zdaj m. februarja „Trste-

¹⁾ Prim. tu: Grafenauer, Zgodovina slov. slovstva II., str. 119/21. (V Lj. 1911); ter: Novice 1859, 2./II. (= V. pismo izmed tistih šestnajst „popotnih pisem“ Vicka, oz. Witz-ka Dragana stricu Bercku). Napovedano XVII. pismo ni izšlo nikoli; ali ga Trstenjak ni spisal, ali pa ga je Bleiweis zabranil?

²⁾ Zapovedal je bil Bleiweis izza grma javnosti, zoper Cegnarja in Levstika, dné 2. febr. 1859 v petem pismu Trstenjakovega potopisa (Vicko Dragan, Iz potne bisage) na str. 36 tistoletnih „Novic“: da kritikovati se pri nas ne sme predrzniti nihče razun — Koseski! Doslovno se glásí ta blaznost Bleiweisova tako-le: „Kdo na pr. izmed naših pesnikov, razun originalnega in ženialnega Koseskega (oj, da nam je umolknil!) se sme predrzniti kritikovati druge? Kaj tisti, ki le byronizujete, freiligrathujete in kerpate svoje pesemce iz jezero ukradenih slik in misel, kaj v i bote učeni drugi!“ To se pravi ljudi imeti za očitne — norce!

njakov“ list pa novo fazo prvotne ideje Levstikove: Pa še Koseskega, to glorio „Novic“, — pod žago!

„Prav je,“ piše že 23. febr. 1859 iz Pazina Cegnar Levstiku, „da šo Koseskega vmes prišutili in to reč zbehnili; Ti jim boš pokazal njegovo ‚originalnost‘ in ‚ženialnost‘. Midva byronizujeva in freiligrathujeva; zase le toliko vém o tem, da nisem bral Freiligratha pa tudi Byrona ne, razun tistih melodij, ki jih je rajni Jeriša poslovenil.“ — „Le dobro oklesti prevzetne cepce, samoderžce slovenske literature!“¹⁾

Ideja in namen sta torej bila, ter tudi lep načrt, da pridi v nameravani brošuri pod mlinski kamen vsa njih trojica;²⁾ treba je bilo ideji le še uresničbe!

In resnično zasledujemo od m. februarja 1859 navzgor novo fazo Levstikovega dela: zbiranje gradiva za dokaz — o Koseskega „originalnosti“ in „ženialnosti“. Dné 23. februarja odgovarja Levstiku Cegnar o Koseskega „Začarani puški“ in o Langbeinu;³⁾ 1. marca pošilja potem iz Ljubljane Jos. Novak prepis Langbeinove „Die neue Eva“, poroča o Koseskega „Zgubljenem raju“ ter obeta v kratkem, česar si želi Levstik o „Visoki pesmi“ iz „Sion-a“;⁴⁾ 1. maja pa mu piše dr. Gregor Krek o Koseskega „Ne sodi“ ter tudi o „visoki pesmi“ njegovi.⁵⁾ In v rokopisni ostalini Levstikovi so ohranjeni res že razni koncepti članka, ki zasleduje stopinje Koseskega poti prav tako kakor znano poglavje v Lj. Zvonu l. 1881; ter poleg tega še kosi analize štirih „pesmi“ Koseskega: „Zima“, „Začarana puška“, „Ibikovi žerjavi“ in „Pesem o zvonu“.

Toda, vse to delo ni (navzlic vsem impulzom) nikoli dospelo do pravega konca in resničnega zaključka. Obtičalo je sredi pota. Hladil pa

¹⁾ Časopis za zgod. in narodop. 1907, 121.

²⁾ Levstikovi zbrani spisi IV./143: „kaj več bomo govorili na koncu te knjižice“ — posebej o Koseskem.

³⁾ Časopis za zgod. in narodopisje IV., 120/21.

⁴⁾ Istotam 122.

⁵⁾ Anton Kos-Cestnikov piše Levstiku iz Zagreba še 5. aprila 1860: „Pesmi, iz ktere bi bil posnel Koseski svojo ‚Začarano puško‘, ni v Danici, kolikor jaz vém, ki imam vse tečaje od leta 1837—1843; če je v katerem drugem tečaju, bom skušil pozvediti. Uže veš, da Te rad podpiram po mogočnosti in možnosti, če le morem.“ [PS.: Dné 25. novb. 1858 mu iz Ljubljane poroča Jos. Novak — o choliambu, ter da v licejki še ni dobil tistih Schleglovih verzov. „Novice ti bom koj poslal, morda jih že dans ali pa jutri dam na pošto.“ 21./XII. 1858 pa, kar Bürger o Goetheju, in da „Kotzebuj“ ni dobil v lic. knjižnici. „Navratila“ (o glagolih!) da mu dopošlje.]

si je svojo srditost Levstik medpotoma tudi v verzih, ki jih ni objavil sam za svojih živih dni nikdar: srd zoper Hicingerja v satiri „Hicingerjeva novoletna noč“, ¹⁾ a gnev zoper vso noviško „bratovščino“ pa v zabavljici „Slovensko slovstvo“, kjer veljajo „pravdi za kritiko“ posebej znane tri strupene, toda neustrašeno poštene strofe, ki imamo v njih že hkrati rezultat Levstikovih dotakratnih raziskovanj o literarni poti Koseskega:

Slovenski je pisal Jurij Kobila,
Koseski tudi že star je začel;
Kobila so rekali Dalmatinu,
Koseskemu pa se pravi Vesel.

Koseski iz Trsta hodi na Nemce,
Pod koši oprtnimi diha težkó;
Al známenja tujih piscev
Ne tiska rad za tuje blagó.

Zato Slovenci mu orgljamo hvalo,
Pred orgljami Bleiweis visoko čepí;
Pa Turstenjak slavni mehove pritiska,
I Hicinger Peter mu himno reží. ²⁾

Morda naj bi bile te satire prišle tudi v tisto nameravano brošuro, če bi bila dozorela do tiska; pa ni nikdar! Dobojeval torej Levstik svojega pričetega boja ní; premolknil je ter — se uklonil oviram! Žolč pogoltnjenega in zamolčanega srda mu je takó ostal v duši ves, ter bogve, če se ni strnil še s staro rano iz l. 1854! Ko je bil Levstik spomladi l. 1859 v Ljubljani, je vsaj pripovedoval v zvečerni družbi svoje „moravske“ doživljaje, kakor nam priča Krekovo pismo z dné 1. maja 1859. ³⁾ In vplel je tudi v odgovor „Gospodoma nasprotnikoma“ sam l. 1859 Levstik ta skeleči „moravski“ spomin svoj s temi-le besedami: „Ne hotel bi rad zopet bogoklétnik imenovan biti, kar se mi je bilo uže pripetilo; pa vender se ne uterpím, da ne bi povedal, kar se mi zdi.“ ⁴⁾ Natihoma pa se je srdil nad vsemi, ki je o njih vedel ali o njih sodil, da so mu „gospoda nasprotniki“ ter se jih, sam poslej po svoji poti, osebno ogibal, — kakor n. pr. tudi drja. Coste, ki mu je bil za Vodnikov spomenik Levstik l. 1858 popravljaj slovenske tekste ter

¹⁾ Zbr. sp. II./89.

²⁾ Zbr. spisi II./83. NB: Obedve satiri sta iz l. 1859. „Hicingerjeva novoletna noč“, ki v Levstikovem originalnem rokopisu nima nobenega naslova, ima svoj datum določno sama v sebi: prve ure 1. jan. 1859, — ne 1860. „Slovensko slovstvo“ pa je datirati po 2. II. 1859 kot dnevu objave tistega V. pisma „Trstenjakovega“!

³⁾ Slovan 1916, str. 228.

⁴⁾ Zbr. sp. IV./143. (Anton Globočnik ml.: † 25. X. 1858 na sušici. — Novice 1858, str. 343).

prispeval vanj tudi sam 11 pesmi ¹⁾, a je zdaj l. 1859 tam v Costovem nemškem predgovoru doživel oster stavek zoper „razdirajočno kritiko“, ki velja menda Deshmanu, ²⁾ ki pa si ga je Levstik razlagal kot glas zoper lastno delo, vsled česar mu je 12. junija 1859 poslal sam doktor naslednji zagovor:

2950

Laibach 13. Juni 1859

Lieber Freund u. Bruder!

Ich höre mit Erstaunen, daß Du meine geharnischte Vorrede zum Vodnikalbum als gegen Dich oder auch gegen Dich gerichtet ansiehst.

Ich kann nur denken, daß jene Parthey, deren lügenhafte u. falsche Angriffe, Verläumdungen u. Anfeindungen mir schon viel Kummer verursacht haben würden, wenn ich das Gebelle von Hunden des Ärgers werth hielte, ohrenbläserisch Dein richtiges Urtheil mit Scheingründen zu umnebeln wußte, um so auch zwischen Dir u. mir die Drachensaat der Feindschaft auszustreuen, und mir Deine so werthe Freundschaft zu entziehen. Ich hoffe, daß Du bei ruhiger Überlegung mit Deinem scharfen Verstande bald erkennen wirst, daß kein Criterium der Vorrede auf Dich paßt. Sie ist gegen jene gerichtet, die zum Album nichts beigesteuert haben, aber sich eine Kritik anmaßen, die sie dann ohne Prüfung thatsächlicher Verhältnisse von ihrem hohen idealen Standpunkte aus aber nicht ohne Einfluß persönlicher Motive ausüben — und so ihre Gegner || zu vernichten und selbst zu glänzen wachnen!

Du gehörest nicht zu ihnen. Von dir sprechen literarische Thaten, die ich vollständig zu würdigen in der Lage bin. Auch das Album bringt wertvolle Beiträge aus Deiner Feder, u. enthebt mich jeden Verdachtes, daß auch nur ein Wort der Vorrede gegen Dich gerichtet ist.

Es hat auch noch Niemand meine Worte auf Dich bezogen, sondern jeder weiß, wer gemeint ist — so allgemein meine Bezeichnung auch lautet.

¹⁾ Ki so za zbirko „Pesmi“ iz l. 1854 prvi novi ciklus Levstikov v našem slovstvu (Vodnik-Album, str. 173/176):

Fr. Levstik: P e s m i.

str. 173: * Meniška cerkev.

„ „ * Dunajski vert.

str. 174: * Gréga.

„ „ * Bolezen.

str. 175: * Žalosten pogovor.

„ „ * Slovó.

str. 176: * Pri vodi. (Goethe).

„ „ * Dve utvi.

„ „ * Sonetje.

I. Lotile citer so se roke moje —

II. Sercé vsak dan v lj. radost pije —

III. Ljubezni, ki s pogumom v persih svéti.

²⁾ Fr. Levec (Lj. Zvon 1889, str. 225) v Dežmanovem nekrologu: „in že l. 1859. zasleduje se prvi razpor med obema (t. j. med dr. E. H. Costom in Dežmanom) — v predgovoru k ‚Vodnikovemu spomeniku‘, kjer dr. Costa ostró prijema upravo kranjskega muzeja. To nasprotje se je nadaljevalo v kranjskem zgodovinskem društvu, kjer je Costa ‚nosil zvonec‘, tako da je Dežman osnoval muzejsko društvo.“

Wie gefällt Dir das Album sonst? — Ich wünschte sehr Dich wieder einmal zu sprechen, und mußte mit Bedauern vernehmen, daß Du bei Deiner Anwesenheit hier, mich des Vergnügens u. der Ehre nicht theilhaft werden liebest, Dich zu sehen.

Ich hoffe daß dieser mir sehr unangenehme Zwischenfall mich Deiner Freundschaft nicht berauben wird, u. daß auch Du mir bleibst, wie ich Dir

Dein ewig treuer Freund
Costa.¹⁾

Tako so se torej za takrat dogodki razbli-
nili — brez posebnega vnanjega sadu ter brez
upa zmage. Ni pa hkrati splahnila tista ž njimi
nastala nova smer duhá v Levstiku, ampak
se le še bolj, ker nepotolažena, poglobila in po-
ostrila. Pogledal je bil Levstik v tem boju — v

¹⁾ Poleg tega pisma je v Levstikovi zapuščini le eno samo in edino Costovo pisanje, ki pa (l. 1866) govori že v drugačnem tonu z Levstikom: | Wohlgeborner Herr! | Ich bitte um gefällige Zurückstellung meines Exemplars der slovenischen Grammatik von Vodnik. Mit Hochachtung | Ihr | ergebener | Dr Costa | 30/1. 866. | — Prim. tudi: Levstikovi zbr. spisi V., 193/4.

takratne razmere, odprli so mu dogodki pogled za njih gnilobno siromaštvo, vzbudili odpornost zoper duhá dobe ter dali mu dovtetno razpo-
loženost za opozicijo zoper vse — nasilne ovire. Ločil si je vsled doživljaja naš takratni domači svet v dva dela, v dva „tabora“, — v stari „pr-
vaški“ ter v novi svet, kar je Levstiku poslej ostalo za stalno. To je bila posledica in bil tisti sad Bleiweisovega spoznanega značaja pri Levstiku.

In takó je ta literarna epizoda iz l. 1858 in 1859 dosti večjega pomena v življenju in razvoju Levstikovem, kakor pa smo sodili doslej: nemirni literarni dogodki tistega prvega leta Levstikovega tam na Krasu so bili možu naravnost osodni, — vir nove smeri ter vir mnogih grenkih ur v bodočnosti in končno vir najbridkejšega udarca njegovih živih dni, a vir, ker so mu ti dogodki vzbudili dovtetnost za popolnoma novo, njegovim prirojenim zmožnostim in darovom pravzaprav neugodno ter neprimerno stroko: — za politiko in politično kritiko! (Dalje prih.)

Blago z Dunaja.

Spisal Ivan Cankar.

Vladimir Perjevec, profesor, je sedel po kosilu v naslanjaču. Dremalo se mu je. Odet je bil v dopetno pisano haljo, na glavi je imel rdečo mehko čepico z dolgim čepom. Še neprespan, še truden od obilega opoldanskega prilivka je strmel z nabrekli očmi proti stropu in je videl tam edinole samotno muho, ki si je skrbljivo čedila tenke nogé.

Nenadoma, naslepo, kakor se obesi muha na strop, ga je prešinila čudna misel:

„Kako hinavski je človek, hinavski brez uzroka in brez koristi! Jaz, na primer, se podpišem Vladimir Perjevec; pa nikakor nisem Vladimir, temveč Ciril. Čemu sem bil zatajil Cirila? Samo vsled tega človeškega nagnenja do laži in hinavščine, do prevare in izdajalstva. Nekaterim ljudem to nosi, jim nosi denarja in časti, meni pa... vrag védi, še zdaj imam to ogóljeno pisano haljo, ki sem si jo bil kupil za bálo!“

Ob takem premišljevanju njegovem je prišumela žena v izbo. Okrogla je bila, polnolična, vroča in zasopljena.

„Ljubček!“

„Ljubica!“

Bila sta med tistimi ljudmi, ki se imajo za nalašč radi, tudi kadar so čisto med seboj; in ki so zategadelj srečni.

„Ljubček, blagó so mi prinesli!“

„Kakšno blagó, ljubica?“

„Kaj več ne več... tisto blago z Dunaja, ki sem ga bila naročila!“

„Pokaži, ljubica!“

Žena je odšumela. On se je naslonil globoko v naslanjač in se je prijetno nasmehnil:

„Kakšne so ženske! Kakor ptičice... pi-sane ptičice v solncu!“

Žarkooka, zasopla od radosti je prinesla v izbo veliko škatljo in jo je postavila na mizo. V

škatlji je bilo troje bluz. Troje lepih dunajskih, svilenih bluz, z mnogoštevilnimi pentljami in čipkami in bleščečimi našitki.

„Kaj praviš, ljubček?“

„Kaj neki? Od srca rad te imam tudi brez vsakršne bluze!“

Narahlo ga je udarila z mezincem po okroglem nosu.

„Grdavš!... Poglej tóle belo, tóle s to lepo črno pentljo in s tem črnim žametom ob zapestnici!“

„Res je lepa... lepa je res!“

Ko je govoril, mu je bil jezik nenadoma ves težak; pobožati je hotel tisto belo svilo, pa je umaknil roko.

Žena se je začudila.

„Ali ti ni povšeči?“

„Je, je! Ampak... Odkod pa si bila naročila to blago?“

„Z Dunaja, saj veš!“

„Od katere firme?“

„Vladimir!“

„Eh, Vladimir sem, Vladimir tjà... in jaz sploh nisem Vladimir, temveč Ciril!... Od katere firme je to blagó?“

Oči so mu bile široko izbuljene, potne kaplje so mu stale na čelu.

„Vladimir!“

„Od katere firme je to blagó?“

Žena se je razjokala, zakrila si je oči z belim predpasnikom.

„Še tega mi ne privoščiš! Še najbolj ponižne bluze mi ne privoščiš! Kaj? Če si ljubosumen, bodi ljubosumen na človeka, na živega, pa ne na... firmo!“

Vladimir Perjevec je pogledal na škatljo in je bral imé: „Jordan in Nachmias“. Posušile so se mu kaplje na čelu, jezik mu je bil trd in vroč.

„Pojdi!“ je rekel tiho in se ni ganil. Ona je stala, ob duri naslonjena, in se je smeh-

ljala v solzah. Čez dolgo je izpregovorila počasi in brez glasu.

„Ali misliš, da si bil edini? Ali misliš, da si edini? Ali misliš, da boš edini?“

Prav tiho je odprla duri ter jih zaprla. On je strmel in čakal okamenel, predno je planil do duri ter butil s pestjó, še vdručič in vtretjič.

„Hudič, vlačuga, hudič!“

Zunaj se je oglasil smeh, ki se je zvonko razlegal po hiši.

„Nisi edini, nisi edini, nisi bil in ne boš!“

Pomèl si je oči z dlanmi ter se je ozrl, ves bolan. Še zmirom je bila na stropu muha in še zmirom si je čedila nogé. Snel si je copato ter jo zalučil proti stropu.

„Pojdi še ti, kamor je... tudi ti si baba!“

Nato je stopil k mizi, kjer so bile razgrnjene bluze, lepe nove dunajske bluze. Čisto počasi, čisto pobožno, kakor pred obhajilom, je pokleknil. Strahoma se je dotaknil tiste bluze, tiste svilene bele bluze s črno pentljo, dotaknil se je je z obema rokama in v njegovem srcu je bila bridkost brez mej, na njegovih ustnih je bila molitev.

„To si ti šivala, Štefka, ti ljubi ótrok moj! Saj še vidim na tej beli svili to tvojo belo rókco! Štefka, ti ótrok moj, kolikokrat sem te poljubil? Štefka, ti ótrok moj, kolikokrat si me proklela? Kako se je bila v samem Bogu zedinila najina sijajna mladost! Kje je, Štefka? Kje si ti?... Oj mene, oj mene! Nevreden pred teboj, nevreden pred samim seboj, nevreden pred samim Bogom!“ —

Molil je in je zaspal.

Pred večerjo ga je potrepljala žena po rami, vroča in dišeča.

„Ljubček!“

„Ljubica!“

In sta se objela. —

Epitaf.

Bil je otrok, ki ni poznal življenja...
in bil je človek, rojen iz trpljenja —
in bil je senca, dete brepenjenja.
Tak je došel do tam, kjer vse se jenja.

Ivan Albrecht.

Dogodek.

Spisal dr. Ivo Šorli.

1.

Barbika je za hip obstala kakor odrevenela, — resnično, zakaj rada bi bila stopila nazaj, pa ni mogla, — potem šele je s silo razmajala trde ude in se že umaknila.

Tudi onadva sta v prvem presenečenju otrpnila; a že je gospa spustila roko ž njegovega ramena, malomarno stopila korak nazaj in si popravljala lase, kakor da ni nič.

Toda Barbika se ni pustila več varati. S tem enim samim pogledom je razumela vse.

To se pravi: videla je vse, razumeti skoro ni mogla. Vse zbegane in preplašene so ji vrele misli po glavi, ko se je vrnila v kuhinjo. In iz te zmede je naenkrat vstala slika te ženske, ko je bila še mlado dekletce, doma pri starših skakajoče po pesku pod širokim latnikom. Ona, Barbika, je bila prav takrat prišla k njim; zato se je vsega še bolj natanko spominjala. In ono kodrolaso otroče, lepo in nedolžno kakor sam angel božji, je danes . . .

Barbika je šla z levico čez čelo. Kako je pravzaprav ta stvar? . . . Kaj se dogaja? . . . Roko mu je imela na ramenu, drugo ji je držal on v svoji, v oči sta se gledala, in ko sta opazila njo, sta se zganila . . . Pod uro sta stala, v kotu, tik drug ob drugem . . .

Zato torej prihaja ta človek vedno, kadar ni gospoda doma . . . Zato morata potem otroka na vrt . . .

Mala dva sta se ravno prilovila pod kuhinjsko okno. Za hip se je v Barbikinem srcu zganilo nekaj kakor usmiljenje ž njima. A že je začutila tudi proti njima to novo jedko čustvo, kakor če naenkrat položi mrzlo jeklo na zobe . . .

„Vse ga vara ubogega človeka, — tudi ta dva pomagata!“ se ji je stožilo . . .

Zabela se je že sušila, — treba bi bilo vreči meso gor. A morala se je kakor od zunaj posiliti, da je storila . . . Zato, da bo ta ženska

zopet sita in bo lahko zopet tako gledala . . . Po grehu je dišala vsa kuhinja, vse stanovanje, vse okrog in okrog . . . Imela je znanko, ki je bila šla za služkinjo v tako in tako hišo, ker so ji silno veliko plačali. Takrat ni mogla razumeti, kako bi mogel človek zaradi samega denarja . . . Zdaj se ji zdi, da je vseeno . . . Če nisi v pošteni krščanski hiši, potem je skoro vseeno . . .

Otroka jo kličeta. Nevoljno pogleda ven. Ivanček ji kaže cvetice, Melica jo prosi, naj ji da kruha skozi okno. Molče odreže in skoro vrže dol. Čisto odtujena sta ji.

Vrata iz sobe na hodnik so se zdajci odprla, in začuje se govorjenje. Oni se odpravljata . . .

„Barbika! Pokrtači malo gospoda doktorja!“ jo pokliče gospa s svojim mehkim glasom.

Barbika gre molče ven in, ne da bi koga pogledala, vzame ščet.

„Poglej, tu! K zidu se je pritisnil!“ pokaže gospa in se zasmije.

Barbika izvrši povelje. Ko gre onemu čez hrbet, ji je, da bi ga z vso silo sunila. Gladeži so ji skoro seki.

„Oh, dajte sem, — saj ne znate!“ se zopet zasmije gospa in ji vzame ščet iz roke.

Barbika se trdo obrne in se vrne v kuhinjo.

Oni zunaj je nekaj zajavkal, potem sta se oba zasmejala. „Kaj pa imate tako mehko kožo, da še tega ne prenesete?“ pravi gospa. „Porednost! Zdaj bom po tem licu ves dan rdeč!“ se navidezno huduje on.

Potem stopita ven in se kmalu prikažeta okrog vogla. Ko ju zagledata otroka, glasno prihitita k njima. Dekletce se obesi onemu in sili k njemu, dokler je ne vzdigne in poljubi.

Barbika stoji za oknom in gleda. Oči so ji srepe, usta trdo stisnjena. Siknila je ljuto besedo, potem drugo, tretjo in obraz ji dobi vsled tega nekoliko milejši izraz.

„Stric Zorec nas je prišel povabit za popoldne s seboj v Kamnje. Pojdemo z avtomobilom,

vesta, otroka, — če bo hotel papa," pripoveduje gospa otrokoma.

„Kaj ješ? Ž avtolomilom? Ješ, tic Zojec?“ se veseli fantek.

„Stric, da! Lep stric si!“ zamrmra Barbika skozi zobe in pristavi novo hudo besedo.

Potem ne more več gledati. Mračno zroč pred se stopi k ognjišču.

Kmalu na to začuje, kako se gospa tiho pojoča vrača v hišo. In hip pozneje stopi v kuhinjo. Gre h kredenci in začne prenašati krožnike iz nje na mizo.

Barbika že drugače ne more trpeti, če pride ona, posebno ob ti uri, v kuhinjo. Vse tisto njeno delo se ji zdi za nič in njo samo draži. Kvečem po sobah jo pušča pospravljati. Danes ji je njena bližina do studa zoperna.

„Veš, Barbika!“ se zasmeje zdaj gospa, kakor da je ves čas samo to premišljevala. „Jaz ne bom nehala, dokler tega Zorca ne oženim. Danes sem mu zopet na vse načine prigovarjala. Pomisli, da je imel kravato čisto narobe in sem mu jo komaj popravila. In vendar gotovo stoji vsako jutro vsaj pol ure pred zrcalom! Ti samci res, — največji siromaki so!“

„A, kravato si mu popravljala?“ gre Barbiki skozi glavo. „In kako zna to povedati! Tako kakor zna res samo ona! In taka je bila zmerom doma. Če je bila stvar še tako očitna, — ni ga bilo, ki bi ga ne bila nalagala! Koli-kokrat se je oče razjezil, če je potem videl, da ga je prevarila; kake ji je časih povedala mama, — verjela sta ji pa le, ko ju je zopet nalagala! Vsi smo ji verjeli, kadar in kolikorkrat je hotela! Ampak zdaj ti ne verjamem več, ptička moja, — Barbike ne boš za nos vodila, kako ti kravate obračaš. Pa kje še najde toliko predrznosti, da pride to meni pripovedovat?“

„Veš, kaj sem premišljevala, Barbika?“ se oglasi gospa zopet čez hip. „Ali se ti ne zdi, da bi bila Makova Mici kakor nalašč za Zorca? Jaz bi ji kar pisala, da naj pride za kak teden k nam, pa bi ju zvezala. Kaj praviš, Barbika?“

Barbika ne odgovori takoj. Strašno vre v njej. Ta predrznost, ta nesramnost! Ta ženska bi bila prva, ki bi ji oči izpraskala, če bi prišla druga onemu preblizu, — pa govori tako! Ti grda hinavka ti! Toda to čuti, da nekaj mora odgovoriti, služkinja gospe, in s temnim pogledom na lonce pravi:

„Kaj bi jaz? Mene gospod doktor Zorec čisto nič ne briga!“

„Kaj?“ zategne gospa. Toda videti je, da se je takoj premislila; zakaj malomarno kakor prej povzame: „Saj mene pravzaprav tudi nič ne briga. Ampak tako mislim . . . Ko sta z našim gospodom tako prijatelja — — —“

To je Barbiki preveč. Strese jo kakor mrzlica. In s silo ji bruha in stisnjenih prsi:

„Tak — — — tak potuhnjenec, kakor je ta Zorec, se ne bo nikoli ženil! Saj ni tako neumen, da bi se!“

Zdaj: če jo pusti ta ženska na miru, bo molčala. Saj je tudi boljše, če molči!

Ampak gospa je ne pusti na miru. Barbika vidi od strani, kako so se oni razširile oči, kako ji je šinila kri v glavo; ali potem že zopet z malomarnim glasom zapraša:

„Kaj pa ima to s potuhnjenostjo in neumnostjo opraviti? Kako trapasto govorjenje je to!“

„Trapasto ali netrapasto. Tak malopriden človek, ki se liže samo okrog zakonskih žen, tudi ve, da niso nič vredne, in da čaka njega ravno tisto! Kdor nima prave vere, mu daja pa hudobni duh razumnost tega sveta!“ pravi Barbika s trdim glasom, zgrabi namizno posodo in jo odnese v sobo.

„Toliko, da veš! Zdaj pa napravi, kar hočeš!“ je srdita zamrmrala sama pri sebi.

2.

Ko se je vrnila Barbika v kuhinjo, gospe ni bilo več tam. Stala je zunaj na vrtu pri otrocih. Tu se je prikazal tudi gospod okrog vogla.

Barbika ga je pogledala s posebno pozornostjo. Njej je bil do te ure vedno isti človek, kakor je bil prišel pred tolikimi leti prvič k njim na počitnice. Takrat ga je tudi tako premerila; in je videla, da je mladenič, katerega bi imela ženska lahko rada. Samo nekoliko preveč moški, preveč pameten se ji je skoro zdel za njihovo Olgo. Ali mislila si je, da bo le prav, če ne pride ta dva preveč vihrava skupaj. In s tem ga je takorekoč vzela na znanje. Vse drugo se ji je zdelo potem samo po sebi razumljivo: da so začeli polagoma pripravljati za poroko in potem za svatbo samo; da ji je nekega dne stara gospa povedala, naj se pripravi, da pojde „z mladima“ v mesto, ko si jo je Olga izgovorila za sebe; da je nekega dne potem res sedla na vlak in se pripeljala tu sem ter začela opravljati svoje

posle po ti hiši, kakor jih je toliko let po oni. Da je potem prišel prvi otrok, za njim kmalu še drugi; da je bilo treba prati plenice, brisati nesnago, opravljati vse te reči, radi katerih se služkinje hiš z malimi otroci tako ogibljejo, kakor je videla pri znankah. In vse to je preteklo tako mirno, kakor teče mirna reka mimo njih hiše. Ona je delala od zore do mraka; gospa je bila zdaj dobre, zdaj slabe volje, je zdaj pela, zdaj godrnjala; otroka sta se zdaj jokala, zdaj smejala; gospod je odhajal in prihajal; v zadnjem času, odkar je prišel sem, je tudi ta človek, ta Zorec, prihajal čim pogosteje. Toda dan je bil skoro dnevu enak, in nikdar bi ne bila mislila, da doživi v ti hiši tako stvar . . .

Gospod je stal zdaj zunaj pri otrocih in ženi. Z gospo sta si samo pokimala, ko je stopil skozi vrata, kakor je bilo med njima navada bogve že koliko časa; otroka je drugega za drudim poljubil, a brez posebne živahnosti; tudi onadva ga nista pozdravila z onim viščem kakor „strica Zorca“. Bil je videti vedno nekako utrujen in izmučen. Danes je bil še posebno bled. Mogoče bi tega Barbika drugače še opazila ne bila; a zdaj je tudi spoznala, da se je nekako postaral ta leta. In oči so mu bile videti tako žalostne.

„Ti siromak, ti!“ se je zganilo Barbiki v srcu. „Kaj šele, da veš! . . .“

Naglo se je umaknila še bolj za zaveso, ker se ji je zdelo, da je njegov pogled ošinil okno. Zdaj pa se je ta pogled naenkrat kakor stisnil in jezno zažarel.

„Pa kaj to meni praviš, — saj veš, da jaz ne utegnem!“

„Danes je vendar sredo, in nimaš šole!“ je zelo mirno rekla gospa.

Gospod je stopil za korak nazaj in jo je srdito pogledal.

„Nimam šole! Je sredo! Ali me hočeš le dražiti ali res ne veš, da imam danes cele tri ure zasebnega pouka?“

„Ali si neumen, da se toliko ubijaš!“ je malomarno rekla gospa.

Najprej se je zdaj ves stresel, potem se je ukrotil; le molče jo je še enkrat pomeril in je šel v hišo.

Gospa je rekla nekaj otrokoma; brezskrbno se je zasmejala in je odšla z njima po vrtu.

Barbika je slišala, kako je gospod zunaj na hodniku obesil klobuk in odšel s trdimi koraki v sobo na oni strani.

„Pa si res neumen, da se toliko ubijaš!“ je zamrmrala za njim. „Tudi tako, ko ne veš, si neumen! Ti si zapravljáš zdravje, — ta ženska živi pa kakor ptička na veji. In potem se ti še norca dela! Da si pameten, bi udaril enkrat pošteno po mizi! Kakor si učen, neumen si le, to ti tudi jaz povem!“

Vse te misli je Barbika takorekoč metala tja preko. Celo do vrat je bila stopila in je srdito gledala ona druga tam na nasprotni strani, za katerimi je bil on.

Na štedilniku je ljuto zašumelo, in Barbika je nehote planila tja, da odmakne prekipevajoči lonc in ga prenese na mizo, kjer je začela precejati v veliko skledo.

Tako je hitela, da so se ji še misli ustavile. Samo ona slika je ves čas lebdela pred njo: kako sta stala tam v kotu, kako se je ženska na onega naslanjala z vsem životom, mu držala roko krog vratu in mu gledala v oči . . . tako čudno gledala, — oči vse zmešane, trudne in vendar tako lačne . . .

„A, kravato si mu popravljala, ti . . . ti nemarnost ti!“ je naenkrat zopet zavrelo po Barbiki. „In kako se obleče, kadar ima priti ta človek! Kaj je to za pošteno ženo! Taka bi se še možu sramežljiva ženska pri belem dnevu ne pokazala. Taka, da vse visi od nje, taka da . . .“

Pogledala je ven in je videla gospo ravno prihajati, ob vsaki roki enega otroka. „Da, kako hodi! Tista nemarna pisana halja visi tako na njej, da so ji gola vsa pleča; in kakor je visoka in bolj tanke postave, je zverženo in prevezano vse tako, da jo je največ čez sedalo in da se vse premika, kadar se prestopi. Za nalašč! Fej!“

Barbiki je, da bi zgrabila kaj in zagnala ven. Neznosen srd, ljuto sovraštvo jo vso stresa. Ali se bo mogla vzdrževati, — ali je ne opsuje vpričo gospoda? se prestraši . . .

Tik nasproti kuhinjskega okna so se ustavili. Gospa gleda sem, mirno, samozavestno kakor vedno. Otroka jo vlečeta naprej. Tedaj se ona skloni k njima, ju pograbi proti kolenom in ju drži tako objeta.

(Dalje prih.)

Volkodlak.

Spisal Fran Govékar.

I.

Nestrpno sem čakal brzovlaka. Peron je bil skoraj prazen, mračen in zaradi noči še neprijaznejši kakor podnevi. Saj ni zoprnejše, dolgočasnejše in otožnejše točke, kakor je kolo-dvor. In šele pred polnočjo! Jedva sem čakal, da prisope vlak, ki je imel svojo običajno zamudo petih minut.

Tu sem se spomnil, da sem brez smotk. Šel sem k dremajoči trafikantki. V istem hipu je pristopil velik, širokopleč gospod mogočnih brk, me nervozno odrinil s svojo široko osebo ter si urno začel polniti žepe s cigaretami in smotkami.

Obenem je privršel vlak. Iz čakalnic je planilo par žensk in gospodov, delavci v umazanih in raztrganih uniformah so nekam rinili dvokolnice, izprevodniki so zaspano klicali ime postaje, dvoje troje židovskih agentov je teklo z velikimi kovčgi mimo mene, tik izhoda k vlaku pa sta se postavila policijski stražnik z mogočno pikelhavbo in polmeseccem ter detektiv v civilu.

Gospodu se je očitno mudilo. Nevoljno je zarezal na trafikantko, ki je zbirala drobiž.

„Nikamor se še ne mudi!“ sem se oglasil v obrambo gospodične. „Tudi meni boste dali izlahka še par portorik.“

„Ej, ti si?“ se je začudil gospod in me pogledal s sivimi, kakor zameglelimi očmi.

Spoznala sva se: v gimnazijo sva hodila skupaj, petnajst let se že nisva videla toli blizu, on — odvetnik, jaz — žurnalist.

„Tudi na Dunaj?“

„Tudi. A imam ženo s seboj!“

„Ali dovoliš, da se vozimo skupaj?“

„I kajpak! Prav veseli me . . . pojdi, pojdi, hitro!“

Tekel je pred mano k vlaku. Ne vem zakaj, a zdelo se mi je, da njegovo veselje ob svidenju z mano ni popolnoma odkritosrčno. No, morda sem se motil, zakaj v nervoznosti ima naš govor navadno tuj prizvok.

Vstopil sem v voz II. razreda. V njem je sedela mlada dama, visoka, bujna, zelo elegantna.

„Moja žena — prijatelj Leskovec,“ je predstavil. Imenoval sem svoje ime, a ljubeznivo se mi je nasmejala in mi podala svojo orokavičeno roko:

„Poznam vas že dolgo — vsaj po pripovedovanju mojega soproga.“

„Hudiča, ali ti nisem rekel, da sedi v kot?“ se je razjezil prijatelj. „In kovčga sta čisto stlačena! — Kje imaš blazino? Pojdi mi vendar s poti — sakra!“

Togoten je zgrabil kovčeg in ga zviškoma vrgel na sedež. Jedva se je mogla umakniti, da je ni zadel. Burno je odprl kovčeg, siloma trgal iz njega s čipkami obrobljeno blazinico in tenak progast pled, vrgel oboje ženi v naročje, popadel kovčeg z obema rokama ter ga zagozdil sebi nad glavo. Nato se je zaletel na drugi kovčeg, a že sem ga držal jaz, ga dvignil in posadil na svoj sedež. Planil je nanj, da sem omahnil, ter potegnil iz njega debelo potno odejo s tigrastimi marogami. Porinil si jo je v svoj kot, si jezno slekel svršnik, pomaknil mehki klobuk na oči, sedel ter si prižgal cigaro. Medtem sem zaprl kovčeg in ga posadil v mrežo nad sabo.

„Hvala vam lepa!“ je dejala ona poltiho. Očitno jo je bilo soprogovega vedenja zelo sram in svoje bolestne užaljenosti vzlic naporu, ostati mirna in hladna, ni mogla zakriti.

„Z babami potovati je vrag!“ se je repenčil prijatelj. „Od devetih do polpolnoči se ti odpravlja, — nazadnje pa bi še malone zamudila!“

„Od desetih že sem čakala popolnoma opravljena —“ je izkušala ugovarjati.

„A kovčgi? A voz? A ključji? A vozna listka? Vse sem oskrbel jaz sam, — ti pa še s sabo nisi bila gotova! Nazadnje bi bil skoro pozabil na smotke! Prokleta! Vsakih pet let potujem par postaj, a še takrat prisegam, da se ne ganem nikamor več.“

Bilo mi je neprijetno. Njegovo jezljivo re-
žanje brez povoda, malenkostno razburjanje nad
filistroznimi težkočami me je žalilo.

„No, no, le ne pretiravaj!“ sem ga miril.
„Sam si kriv svoje nervoznosti. Potuj vsak me-
sec — pa se navadiš vsega in ne vznemiri te
nič več!“

„O, vem, vem, — in rad bi! Vsak teden
bi hotel kam! A kaj, ko se te drži žena kakor
rep, da se ne moreš geniti! Mož pokrije klobuk,
svršnik čez roko, dežnik pod pazduho — pa hajd!
Ampak potovati z ženo . . . bože, bože moj! To
je kakor preseljevanje narodov: vsa hiša narobe
— kuharica, dekla, mož . . . vse bega v kalop,
znaša, išče, kupuje, pomerja . . . a seveda, naj-
važnejše končno vendarle pozabiš! Strašno.“

Zasmejal sem se in se pošalil:

„O, ti zakonski mučenik! Toda v nebesih
nimaš zaslužnja, ker se smiliš sam sebi. Jaz
potujem večkrat s svojo ženo, a vselej brez naj-
manjšega razburjenja.“

„Tudi ti si oženjen!?“ se je začudil. „In z
ženo potuješ? Pa kje imaš danes svojo ženo?“

„V Pragi čaka name. Že teden dni je ondi.“

„In samo si jo pustil na to pot?“ Prijatelj
je strmel, da so mu stopile oči iz očnic.

„Samo. Tudi ona je žurnalistka, in v Pragi
ima znancev in znank na izbero. Nekaj dni osta-
nem na Dunaju, potem se dobiva z ženo v Pra-
gi, se pomudiva ondi še dan dva, pa potujeva
skupaj preko Saške Švice v Draždane, Berlin,
Lipsijo, Norimberk in Monakovo. Tam se zamu-
diva dalje časa ter se končno preko Solnograda
in Išla počasi vrneva domov.“

„O, kako krasno!“ je zahrepenela gospa.
„Tudi jaz bi hotela z vama — o kako rada!“

Prijatelj pa se je zamračil, gledal besno v
temo in vlekel iz svoje smotke cele oblake dima.

Začela je pokašljevati. Zato sem odprl vrata
na iztežaj in koncem vlakovega hodnika tudi
okno, da je odhajal dim kolikor toliko iz našega
predela.

Bilo je v mesecu juniju. Vlak je hropel in
dirjal skozi tiho svetlo noč in daleč je odmevalo
ropotanje njegovih koles. Na nebu je stalo ne-
šteto migljajočih zvezd, a niso se razločevale
druga od druge, ker jih je zakrivala kakor paj-
čevina lehna soparica; tako so tvorile fin pajčo-
lan, posut z bleščečimi biserčki.

Vrnil sem se v kupé in sedel tik prijatelja.

„Ali ne bi legli, milostiva?“ sem vprašal.

„E, čemu? Teh par ur!“ je zagodrnjal. „No,
lezi, če hočeš!“

„Dovolite!“ Vzel sem ji čipkasto blazinico,
potegnil izza sedeža še usnjato blazino in polo-
žil drugo vrh druge, ji ovil pled okoli ramen ter
jo s kretnjo pozval, naj leže.

Kakor otrok se je napol hvaležno, napol
sramežljivo nasmehnila ter se položila postrani,
pustivša noge viseti na tla.

„Ne tako — izvolite iztegniti se docela!“
sem ugovarjal. „Če vas ženiram, si poiščem pro-
stora druge.“

Okrenil sem se in iskal nečesa, s čimer bi
jo pokrtil, in opazivši tigrasto odejo, iztegnil roko
po njej.

„Ne, ne, to je zame! Vsak zase, Bog za
vse!“ — S hudobno kretnjo je pograbil svojo
odejo ter si jo zabasal pod hrbet.

„Pa dovoliš vsaj svoj svršnik?“ sem vpra-
šal vedno bolj začuden, nevajen takega vedenja
napram lastni ženi.

Prijatelj pa se je zlobno zarežal:

„Oženjen kavalir! Ho, ho, kako smešno!
Ti si še vedno tista lirična limonada, kakršna si
bil v študentovskih časih!“ In s strupenim nam-
rdljajem ustnic mi je vzel svoj svršnik iz rok.
„Če že hočeš kvariti obleko, kvari svojo!“

„Ali smem?“ Snel sem svojo pelerino, se
nagnil k njej in vprašal: „Ali vas smem ogrniti
s svojim? Proti jutru postane vedno zelo hladno;
— od Brucka dalje do Neunkirchna vas bo mor-
da zeblo!“

„Hvala, preprijazni ste!“ je odgovorila, se
poizkušala nasmehniti, a hitro je okrenila glavo
k steni, ker ji je lezlo po licih dvoje debelih
solz . . .

Sédel sem v svoj kot in molčal. Tik mene
je sedel mladi odvetnik, pušil in pljuval na tla,
pred mano pa je ležala njegova žena, tiha, na-
videzno mirna, a gotovo zelo nesrečna.

Vlak je dirjal hrupno skozi mračno, samot-
no krajino, na postajah je vstopil le redko kak
človek in v vozu smo ostali nemoteni . . . Ali
sem zrl ves čas skozi okno ali sem dremal?

„Dr. Rado je bil zdaj dva dni v Ljubljani.
Včeraj se je vrnil. Pognali smo dve noči, — oh,
prav nič se ni premenil.“

Zagledal sem naenkrat pred sabo Konradov
obraz, slišal njegov glas, a zbežan sem vprašal:
„Kaj praviš? — Rado — ?“

„E, saj si menda spal, glej gal“ se je čudil Konrad. „Jaz sem prebdel dve noči, pa sem bister, kakor bi pravkar vstal. Od nekdanj tako. Čim manje spim, lažje čujem.“

„Rado je zdravnik nekje na Dolenjskem?“

„Kajpak! Na Gorenjskem! V Kranj je prihajal večkrat, stari veseljak. Rad ga imam, najrajši izmed vseh bivših tovarišev. Razumela sva se pač najbolje.“

„Dà, dà, spominjam se: vandrovčka so vama rekali.“

„Saj sva tudi resnično vandrala iz ene plesne šole v drugo, pa po krčmah in kavarnah, na veselice, kegljišča, žegnanja ter na vse krokarije v mestu in po okolici. Malo sva spala doma. Haha! Veselo sva živela, v Ljubljani in v Gradcu. Dostikrat nisva imela počenega groša, a dobro se nama je godilo vselej in kamor sva se prikazala.“

Resnico je govoril: tovariša sta bila še pred maturo umetnika življenja. Na tuje stroške uživati sladkosti življenja in plačevati jih s svojimi objestnimi šalami, dovtipi, petjem in rajanjem, v tem sta bila Konrad in Rado mojstra. Pa da je šlo življenje mimo nju brez vtiska ter ju ni prav nič premenilo?

Veselo se je smejal Konrad in brez ozira na svojo ženo kričaje in obširno pripovedoval svoje spomine na dijaška in visokošolska leta. „Se li spominjaš? — Si ga li poznal?“ je izpraševal vedno iznova in govoril brezkončno, se krohotal, pušil brez prestanka ter pljuval zdaj na tla, zdaj skozi okno.

Prekinjal sem ga, opozarjal na njegovo ženo, a obregnil se je: „Eh, dovolj se bomo še navozili in naspali! Ampak, čuj, se li spominjaš —?“ In zopet je iztresel anekdoto.

Pa se je ustavil vlak na večjem kolodvoru.

„Pet minut stojimo!“ je vzkliknil vzradoščen, skočil in silil: „Pojdi! Pol litrčka ga izlahka stisneva! Ampak brž, brž!“ — in že je tekel iz voza in preko tirov tja v kolodvorsko restavracijo.

„Pobegni!“ sem dejal sam sebi, a zroč na njo, ki je ležala na usnjatih blazinah pred mano tiha, navidezno mirna, sem si očital grdo misel. Obenem pa se je že okrenila njena glava k meni in dejala:

„Zelo se že kesate, da ste se nama pridružili. Vem . . . Ampak pomislite: vi le par nr — jaz vse življenje!“

Ostrmel sem, njena zaupnost je bila tako nenadna in odkritosrčna, da se mi je zdela sko-

raj sirova. Jedva par ur se vozimo skupaj in že razgrinja pred mano vso svojo zakonsko mizerijo. Tudi ona je začutila, da je z enim samim stavkom odgrnila zastor prav na stežaj, toda prav nič ji ni bilo tega žal.

„Kadar boste vse razumeli, mi oprostite,“ je dejala. „Povedala pa sem vam to naravnost, ker imate nesrečo, voziti se z nama in da se ne začudite ničemu več! Bojim se —“

Ni mogla izgovoriti.

„Česa?“

„Nočem, da bi mi kdaj očitali, da vas nisem posvarila pravočasno!“ je bruhalo iz nje med jezo in jokom. In že se je sklonila pokonci in mi ponudila pelerino. „Idite, — še je čas! Izginite — dokler se ne vrne!“

Zasmilila se mi je in že sem ji odpustil brutalno zaupnost, ker zavedal sem se, da mora biti tudi njena bolest — brutalna.

„Če dovolite, ostanem, milostiva,“ sem ji odgovoril. „Lezite zopet . . . ne skrbite in ne bcjte se.“

„Hvala!“ je odvrnila, zaihtela in se obrnila k steni.

Potniki so pravkar nahrupeli v vagone, vrata so gromko loputala, izprevodniki so klicali, se togotili, in končno je zatopotal tudi Konradov korak. Bil je zadnji, in vlak se je že premikal.

Tičal sem v svojem kotu negibno, čepico pomaknjeno preko oči, z glavo naslonjen ob steno, kakor v najtrdnjšem snu.

„Hudiča, kaj res že spita?“ se je razhudil na glas. Molk . . . Godrnjaje se je posadil, pušil, se vrtil, glasno zdehal in klel. Toda nihče se ni genil . . . Svetiljka na stropu je mrkala, vlak je dirjal skozi noč, nikjer glasu, le monotonsko klopotanje kolesja, — zaspan žvižg lokomotive, — dolgočasno brnenje električnih zvoncev . . .

Začul sem hropenje, na to grčanje poleg sebe: tudi Konrad je zaspal. Meni pa ni bilo mogoče.

Slučaj me je zbližal nocoj zopet s tovarišem iz mladih dni in mi osvežil spomine. Usoda nas je razmetala, neločljive prijatelje, da smo si zdaj že popolnoma tuji. In vendar ne po moji krivdi. Ko sem pred par leti zvedel, da se je Konrad oženil, sem mu pisal čestitko. Odgovoril mi je s — tiskano zahvalo. Zbolelo me je. No, pokopal sem tudi to.

Spominjam se, da se je takrat mnogo govorilo o njegovi poroki.

Dobil je ženo, ki mu jo je takrat zavidalo malone vse samsko slovensko moštvo, no, tudi med oženjenci se je marsikomu skominalo po njej. „Zal par!“ je rekel vsakdo, ki ju je videl. Ona živo zdravje in posebljena lepota, on velik, ramenat, plavolas kavalir, kakor ženska belopolten. Že v poslednjih gimnazijskih razredih ga je obdarila narava s košatimi brki in njegovi bujni lasje so se kodrali predražestno koketno; ko se je oženil, je bil v svoji moški sili kakor mlad grški bog. In vendar so se čule tudi besede: „Jokala bo še, da ji bo solz zmanjkovalo!“

Kmalu pa so govorice o lepem zakonskem parčku, ki se je nastanil v Kranju, utihnile, in v toku življenjskih valov sem skoraj pozabil na nju.

Pred poldrugim mesecem se je preselil dr. Konrad v Ljubljano. In zopet je završalo. Dva velika voza najdragocenejših mobilij so pripeljali pred njima, ki sta si najela eno največjih in najlepših stanovanj z razgledom na trg. In dr. Konrad, ki je govorila o njem marsikaka Ljubljanka s hrepenečim občudovanjem, je odprl veliko pisarno, imel dva mlada koncipijenta in solicitorja. Blagostanje in popolno srečo je izdajalo vse, kar se je slišalo o njima, slovenskem plemiču pl. Freitalu in njegovi ženki.

Na ulici sem ga srečaval, pozdravljala sva se, a vselej je hitel mimo s polno odvetniško taško, zamišljen, mračen, kakor preobložen z obilico dela. Ni se ustavil, a tudi jaz ga nisem zadrževal. Mladost je umrla, spomini so usahnili, po novih vezeh pa nisem hrepnel.

Zdaj pa sem se vozil ž njima na Dunaj, vznemirjen, ogorčen, strmeč nad zagonetno tragiko zakona, ki bi mogel predstavljati ideal. Fanchetta se ni genila, Konrad je hropel, vlak je klopotal, hrumel skozi noč dalje in dalje . . .

II.

Malo pred Dunajskim Novim mestom se je začelo daniti.

Nižjeavstrijska pokrajina dela name vtisk ničemerno izlikane, naduto izfrizirane, v žamet oblečene kmetice. Nič pristnega, nič narurnega ni več na njej. Kultura jo je pokvarila docela. Iz krepke, po zdravju, malo tudi po gnoju dišeče kmetice se je razvila jarogesposka fabričanka, ki diši po glicerinovem milu.

In meni je v taki krajini, kjer je vsak kol, vsaka ograja, vsak požarni zid zevajoč in režeč

se plakat, nepopisno dolgčas po gorenjskih kmečkih razgledih!

Uporno sem zrl torej predse na spečo Fanchetto: solnčni žarki so se usipali v kupé in jo zavili v plameneč plašč. Le njena glava je še ležala v senci. Gledal sem jo in se veselil njene zdravega spanca. Izpod krila, ki se je malo premaknilo, so ji gledale male nožice s finimi, drobnimi gležnji, ki so se polagoma bočili v krepko mišičaste meči; levico si je podložila pod glavo, desnica pa ji je visela ob ne premočnem boku navzdol ter se med zibanjem voza nihala rahlo tja in sem.

Trdno je spala, in žal bi mi bilo, da jo prebudi solnce. Tiho sem se torej dvignil, da bi zadržnil zastore na kupejnih durih.

„Ej, pusti! Čemu? Spala je že dovolj . . . Spi, spi, — družega itak ne zna!“

Prebudil sem ga in že je režal! Zamahnil sem z roko, naj vendar molči, saj je še zgodaj, in naj pusti ženi spati mirno dalje, toda že se je sklonil k njej, jo zgrabil za ramo in stresal:

„Vstani, dovolj si spala! Dan je že — kmalu bomo na Dunaju.“

In iz žepa svoje suknje je potegnil ploščato steklenico, iz telovnika pa drobčkano čašico.

„Na, — hočeš?“

Fanchetta se je dvignila in mi ponudila pelerino: „Hvala vam — tako toplo se mi je spalo pod njo!“

Vzel sem pelerino in ji jo ovil okoli ramen.

„Obdržite jo še — hladno vam postane sicer!“

„Nikar mi ne razvajaj žene! Vedeš se ž njo, kakor z bolnico! — Oprosti, da te vprašam: ali se ti ne zdi, da si izgrešil svoj poklic? — Za bolniškega strežnika imaš posebne talente!“

Medtem je natočil čašico in jo držal pred ženo:

„Na, — pij! Potem ti ne bo mraz!“

„Hvala. Saj veš . . .“

„Kakor hočeš. Naročim ti kave.“ In obrnil se je k meni: „Na, — pa ti!“

Izpil sem; bil je pristen konjak. „Hvala!“

„Še enega!“

„Dovolj. Tudi jaz bom rajši kavo.“

„Kakor ti drago. Jaz imam rajši tega-le!“

In urno si je natakal in pil. Na tleh je mahoma nastala lužica in po kupeju je zadišalo po močnem alkoholu. Natakal si je s čudovito ročnostjo čašico za čašico. Konjak se mu je sicer

polival po prstih, a to ga ni brigalo. Hitro je nastavil čašo na usta, jih napol odprl, vrgel glavo sunkoma v zatilnik, pogoltnil pijačo brez požiranja ter se glasno in z naslado oddihal.

Solnce je posijalo polno v naš predel ter je razsvetilo Fanchetto. Zdaj sem jo videl šele vso.

Resnično, bila je krasna žena, tem krasnejša, ker je bila mlada in zdrava. Preokroglemu obrazu so dajale njene velike temnorjave oči pod dolgimi resastimi vejicami in močnimi gostimi obrvmi, ravni tenki nosek ter mala usteca živo rdečih usten uprav tipičen izraz lepoticice. Bujni črni lasje, zviti v dvoje debelih kit, so ji kakor krona ležali na glavi in ob majcenih ušesih. Nič izumetničenega ni bilo na njenem telesu, niti v njenem držanju.

Dr. Konrad se ji je zdajci nasmejal s celim obrazom, strastno je segel z obema rokama po nji, jo burno prižel na svoje prsi ter jo poljubljajal na usta, lica in oči.

„Fanchettka moja, sladka, ljubljena!“ je jecal. „Prijatelj, reci, povej mi, ali ni krasna moja žena? O, da bi ti slutil, kako jo ljubim!“

Potegnil jo je k sebi na kolena, jo pestoval in se milil ž njo kakor z detecem in ponavljajal vedno in vedno:

„Moja — moja — moja! Prijatelj, reci, povej, ali ima kdo lepšo, boljšo ženko ko jaz!“

V Fanchettinih očeh se je zabliskalo, iz ust, obrobljenih z dvema vrstama najlepših zob, ji je prihajalo naglo, razburjeno sopenje. Narahlo se ga je branila, ko je brodil z rokama po njenih udih, pritiskajoč jo k sebi kakor besen v svoji zaljubljeni strasti.

„Pa kaj se cmeriš?“ je zarohnel Konrad in jo izpustil.

„Zavidanja sta vredna! Blažena!“ sem dejal v zadregi, in ker se je pravkar ustavil vlak na večji postaji, sem poklical natararja, naj prinese dvoje kav.

Fanchetta si je hitro uravnala svojo razmršeno frizuro ter priskočila, da mi odvzame podstavek s skodelicami.

Jedla sva; odvetnik si je natočil zopet nekaj čašic konjaka in začel nepričakovano:

„Saj ne tajim: siten sem, neznosen, — dà, včasih celo osoren ž njo! A ljubim jo nepopisno. Kaj bi se ženiral povedati to svojemu staremu prijatelju in tovarišu? Ubil bi se zanjo, a včasih bi ubil celo njo . . . iz ljubezni! Vrag razumi to

mojo zaljubljenost! — Neumnost, čenčati kaj takega.“

Opazoval sem Fanchetto in se čudil. Izliv silne soprogove ljubezni je pogнал vso zdravo rdečico z njenih lic, da je bila blede kot platno; grda trmasta zarezala se ji je vdrla med obrvmi in okoli nosu k ustom sta se ji potegnili dve brazdici. Takale bi morala biti, če bi jo udaril! sem si mislil. Ali je užaljena, jezna, uporna, ali se sramuje mene? Saj bi morala biti njegove ljubeznivosti vendar vesela, in njegove besede so bile tudi jasna prošnja za odpuščanje prejšnjih neotesanosti.

„Veš li, česa se na Dunaju prav posebno veselim?“ me je vprašal Konrad.

Dvomno sem skomizgnil ramo.

„Opere? — Operete?“ sem dejal.

Hrupno se je zakrohotal:

„Pa ugeni ti, Fanchon!“

„Guljaža v rotovški kleti!“

„Bravo, ženka!“ je zakričal in plosknil z dlanmi. „Pa še litra dobrega vinca povrhu!“

„No, no, morda pa najdemo še kaj boljšega!“ sem ugovarjal smeje bolj v utolažbo Fanchetti, ki se je z jezno nagubanimi obrvmi nagnila globoko k oknu. „Jaz pojdem vsekakor nočoj v opero, — jutri pa menda v dramo.“

„Za to mene ne dobiš! Škoda časa in denarja. Če že mora biti, pojdemo v kak šantan, potem v par nočnih kavaren z godbo in po polnoči solidno spat!“

Zmajal sem z glavo, on pa se je trmasto zarežal, vstal in odšel iz kupeja. Ostala sva s Fanchetto sama.

„Kje ostajata navadno v hotelu?“ sem jo vprašal.

„Midva? — Ali verjamete, da Dunaja še nisem videla?“ Globoko je vzdihnila in zamahnila zaničljivo z roko. „In tudi to pot ga ne bom.“

„Kako je to mogoče?“

„Ker bova hodila po gostilnah in kavarnah. Tako je bilo že trikrat in tako ostane vedno.“

Strme sem buljil vanjo. Ona pa si je hitro otrla solzo, se hipoma doteknila moje roke in me šepetaje poprosila:

„Ostanite pri nama — prosim vas!“

Obraz, še v tem trenutku poln bolesti, se ji je naenkrat zopet ugladil in celo s smehom se je obrnila k soprogu, ki je vstopil:

„Gospod je mnenja, da bi bilo najugodnejše, če se nastaneva v njegovem hotelu.“

„Tako? V katerem pa?“

Povedal sem hotelovo ime. „Leži neposredno za „Ljudskim gledališčem“, sredi mesta ter je od njega blizu v parlament, na magistrat, vseučilišče, v dvorne muzeje, v dvorno opero in dvorno gledališče. V hotelu je izvrstna kuhinja, ki jo hvalijo celo naši in hrvaški poslanci, in v okolišju leži cela vrsta kavaren. Ako vama drago, iti z mano, me bo veselilo. Kolikor imam časa, vama ga dajem rad na razpolago.“

Ves obraz se ji je razžaril in vzklikala je, kakor v nadi na izredno lepe doživljaje:

„Ah, dà, — to bo krasno, to bo za vse tri jako ugodno!“

„No dà, — no, poskusimo!“ je zagodrnjal Konrad, a očitno ni bil prav nič zadovoljen.

V tem hipu je vstopilo dvoje gospodov z damo v naš kupé, Fanchetta mi je še urno poredno namežiknila in mi roteče pokimala. Nato smo se vozili dalje.

Krajina je postajala vedno zanimivejša. Tu pa tam se je pojavil log, dolg drevored, po belih cestah so dirjale kočije, kalopirali so jezdec in jezdalke, marširale so kompanije vojakov, zlasti pa so bili mnogoštevilni vozovi mesarjev, mlekarjev in branjevcev, ki so vsi hiteli vzporedno s tirom proti Dunaju. Po pobočjih holmov in tudi po dolinah ob njih so se vrstili skrbno gojeni vinogradi z nizkimi košatopernatimi brajdami, nedaleč za njimi pa so se dimili visoki tovarniški dimniki. Hitro smo ostavljali male, izredno lične, vilam slične postajice, kjer je vse toli snažno pometeno in okrašeno s cvetličnimi in drevesnimi nasadi. Vse kaže, da smo že blizu cesarski prestolici in zelo daleč našemu jugu.

Naenkrat je vstal prijatelj Konrad:

„Sedi na moje mesto! Zdi se mi, da ta čifut neprestano zija v mojo ženo!“

Presedel sem se.

„Če ne preneha, mu razbijem nos!“ je še viknil izrazito, da ga je moral razumeti vsakdo

tudi brez poznanja slovenščine. „Vidiš, tudi to je prijetnost, ki jo prinaša s sabo potovanje z ženo,“ je razlagal. „Kamor greš, koder se voziš, povsod zijajo v ženo! Hudiča, kaj neki vidijo takega na larfi moje žene?! In kako bedasto ulogo moram igrati poleg nje!“

„Saj nisi ljubosumen?“ sem ga dražil.

„I kajpak še! Vidiš, to je tisto najneumnejše, kar me razburja: zdim se ljubosumen! Pa nisem, — niti v sanjah mi ne pride na misel. Najbolj smešen mož je ljubosumnik. Ampak to zijanje me draži, ker se mi zdi neumno.“

„Ali, prosim te: pravkar si me še sam vpraševal, ali ni najlepša in najboljša tvoja ženka na svetu, — zdaj pa se togotiš, če občudujejo njeno lepoto tudi drugi, ki niso baš slepi!“

„Ah, beži, beži!“ je zarenčal iskreno nevoljen. „Zaljubljenemu moškemu je vsaka ženska najlepša, in kar čenčá zaljubljen osel, vendar ni resno! — Glej ga, še ti mi začni podpihovati njeno ničemerno domišljavost! Potem si bo resnično domišljala, da je prav nekaj izjemnega med neumnim babjim svetom.“

Ozrl sem se vanjo: zopet je bila vsa sveža in rožnata, veselo se je smejala in soprogu energično prikimala:

„Dà, dà, res čisto prav govori! Samo jaz si prav nič ne domišljam, ker vem, da nisem čisto nič lepa. Saj imam vendar zrcalo, da se vidim!“

„In kaj vidite v njem?“

„Kaj? — Svoj debeli obraz pristne štajarske kmečke deklice — svoje oči, ki gledajo, kakor bi me kdo držal za vrat i. t. d., i. t. d. Hahaha!“

„Izvrstno, izvrstno! Vidiš, to me veseli!“ se je radoval Konrad. Nenadoma se je zgenil, kakor bi ga zbadlo. „Ampak tale nesramni čifut te vendarle zija! Kar precej mu bom posnel kožo z obraza!“

Divje je premeril tuja gospoda, si zavihal brke, segel urno v žep po konjak ter ga suknil še dve čašici.

(Dalje prihodnjič.)

Nič se ne plaši, ljuba —

Nič se ne plaši, ljuba — nismo me čebelice,
ki bi te jezno pikale! Smo le gazelice,
ki bi se rade ljubko ti dobrikale.

Drhteče, kakor vlakna iz kodeljice,
bi te ovile in se k tebi skrile,
kot smo prišle iz srca tibe celice.

Ivan Albreht.

Simon Gregorčič in njegova učenka.

Priobčil dr. Fr. Plešič.

L. 1900.

Ne bom posnemal običajnih „poetov v prozi“ in se ne bom vdajal nikakršnim fantazijam. Le čisto konkretno snov za Gregorčičevo biografijo hočem podati ter priobčujem tu korespondenco pokojnega Simona z gospo Marijo Skrinjarjevo v Trstu, ki mu je bila učenka, ko je bil on (po l. 1868.) kapelan in katehet v Kobariidu ob Soči.

Gospa Marija Skrinjarjeva, roj. Manfreda, velezaslužna ustanoviteljica „Zavoda sv. Nikolaja“ v Trstu, piše sedaj obširnejše spomine na svojega učitelja Simona Gregorčiča, a prve dojme, ki jih je dobila o njem, nam je opisala že v „Edinosti“ 1894 (decembra meseca).

Nekdanja njegova učenka, ki jo je pesnik imenoval svojo „najdražjo učenko“, je kakih 10 let po končani ljudski šoli iznova stopila z njim v stike; bilo je to l. 1882., ko so začeli Gregorčiča preganjati; odtakrat mu je čestitala vselej za Novo leto; vendar se je prava korespondenca med njima začela šele l. 1900., ko je Skrinjarjeva v Trstu že razvila svoje delovanje. Ustanovila je po težkih naporih l. 1898. takorekoč sama „Zavod sv. Nikolaja“ ter mu je postala „voditeljica notranje uprave“, t. j., prava voditeljica.

Gregorčičevi dopisi Mariji Skrinjarjevi slede tu po časovni zaporednosti.

L. 1897.

Dne 6. nov. 1897 ji piše njen „nekdanji udani učitelj“: „... Veseli me, da se tako krepko potegujete za narodno stvar. Pri Vas so padli moji nauki na dobro zemljo — Bog Vas živi!“

To Gregorčičevo priznanje se nanaša pač na takratno delovanje Skrinjarjeve pri tržaškem ženskem glasilu „Slovenki“ in na izdanje razglednic v korist „Družbe sv. Cirila in Metoda“, ki jih je ona takrat založila.

L. 1898.

Dne 6. jan. ji je Gregorčič voščil Novo leto: „Vam bódi to léto prav sréčno in zdrávo, Posebno pa **narodu** v sréčo in slavo!“

Gospa Bartolova, pisateljica Marica I. (Nadlišek) je Skrinjarjevi sporočila, da se je pesnik vedno spominja,* in ji dala pobudo, da naj mu piše obširneje. Škrinjarjeva je Gregorčiču pisala pismo in Gregorčič ji je odgovoril z obratno pošto. Njegov dopis z dne 27. febr. se glasi:

Bl. gospà! Da, 30 let je šlo mimo nas, a še se Vas spominjam; se vé da Vas vidim v duhu še vedno kot 12letno dekletce. Od tačas se je pač mnogo spremenilo: ne spoznali bi gotovo Vi mene in ne jaz Vas. Na meni so pustili viharji in leta sledove. Zdaj živim v stalnem pokoji, tudi mašujem v svoji hišici in nikamor ne grem razven v vinograd krog kočé... Veseli me, da ste dobra Slovenka in da tudi deco vzgajate v kršanskonarodnem duhu. Bog Vam daj z njo mnogo sreče. Srčen pozdrav! Vaš S. Gregorčič.

L. 1901.

Očividno je Skrinjarjeva povprašala Gregorčiča, ali ga sme posetiti; zakaj Gregorčič ji je odgovoril (poštni pečat: Renče, menda: 17. avg. 1901):

„Velečastita! Zakaj prašate za dovoljenje? Kakšno mi bode veselje, videti mojo predrago učenko! Privedite sabo i sinka Mirka; morda se za hip pomladim, Vaš konservatorist ima glas pač čist. A hrípav je moj. Poskusimo! Prosim samo — dan dohoda! Osebno — mnogo... Pridite!“

Zares pa je Skrinjarjeva posetila Gregorčiča šele 1904, ko je bil Gregorčič že v Gorici. („Konservatorist“ je baš imenovani sin Skrinjarjeve, Mirko).

Pozneje je moral Gregorčič iz „Zavoda sv. Nikolaja“ prejeti nekaka voščila; zakaj dne 30. okt. 1901 piše Skrinjarjevi:

*) Gregorčič je Bartolovi pisal dne 2. I. to-le dopisnico: „P. n. gospà! Vrla narodnjakinja M. Škrinjarjeva, nekdanja učenka moja, pisala in voščila mi je že večkrat, a jaz natančne njene adrese ne vem. Ko jo slučajno srečate, povejte, da ji vračam vsa voščila četverno. Bog z Vami!“ (Na naslovu je v oklepajih dodal ime „Nadlišek“ v cirilici).

„P. n. gospà! Za mnogoštevilna voščila srčna hvala Vam in Vašim in vsem gojenkam zavoda —

Sv. Nikolaj prinesi jim za voščila,
Obila in zlata darila!

Nekdanji učitelj Vaš

S. Gregorčič.“

Skrinjarjeva je hotela izdajati poljuden list za preprosta dekleta, služkinje; list bi bil izhajal kot priloga „Slovenke“. O tej nakani je obvestila tudi Gregorčiča, ki ji je nato dne 13. dec. 1901 odgovoril sledeče:

Čislana gospà!

Mnogo Vam ne morem pisati, ker nisem nič prav pri zdravji in pa imam ravno zdaj polno svojega dela. Tudi je v tej zadevi težko dobro svetovati. Misel in namen sta dobra — ali kako z vresničenjem, z izvršitvijo? Tu bi naleteli gotovo na zapreke. Treba dobrih in stalnih sotrudnikov; a dobri so po mojem mnenji redki in čem preprosteje se hoče pisati za priproste čitatelje, tem več treba spretnosti, rekel bi celo umetnosti. Drugo je to: od kod dovolj čitateljic naročnic? Zanašati se na podpornike je nezanesljivo. In Vi pri svojih razmerah ne morete podati se v nevarnost, da bi morali še gmotno žrtvovati. Toda jaz živeč na samoti morda se motim: presodite sami vse in potem ukrenite. Eno je pa gotovo, da Slovenci imamo za naše moči preveč listov — polovica teh bi bila zadosti in potem bi šlo vsestransko bolje. Posvetujte se sè svojo okolico glede tega koraka: bolje je ne začeti, nego obnemagati sredi poti. Ponavljam pa, da dober list take smèri bi bil koristen.“

Namero, ustanoviti tak list za služkinje, je končno definitivno pokopala nesreča, ki je zadela Skrinjarjevo in ki o njej poročamo niže.

L. 1902.

Dne 20. septembra 1902 se je v „Zavodu sv. Nikolaja“ vršila svečanost. Ravnateljica Skrinjarjeva je za to priliko Gregorčiča poprosila pesniškega prispevka. Pesnik se ji je odzval, kakor priča sledeče njegovo s svinčnikom pisano pismo:

Velečislana!

Kako me veseli, da sem pomagal vzgajati tako narodnjakinjo in poštenjakinjo — in zraven Vas še nekaj drugih. Ob življenja večeru si smem reči: „Živel nisi zastoj!“ To mi je v

tolažbo. Bridkosti sem pa mnogo vžil, — morda jih ne bo treba onstran. — Ko mi je došel Vaš list, bil je pri meni zdravnik (le ko prijatelj) dr. Lisjak iz Gorice — a ko je odšel vrgel sem na papir prilogo za Vašo Milico. Preresna bo zanjo. Toda kaj to! Naj se postavi takó, kot bi imela najmanj 20 let. — Ne delam rad po naročilu, a vkljub starosti delam neizmerno lahko: par minut — pa je pesem. —

Bog z Vami in z Vašimi! Ali se vidimo na svetu še kdaj? V Trst ne morem: Noge so mi skoro docela ohromljene, — lazim samo okoli hiše — a glava je zdrava, ko prej pa — srcé...

Vaš S. Gregorčič.

Oprostite svinčniku, ne mažem rad se s tinto. —

Deklamacija o posvečenji doma sv. Nikolaja.

Slovanska Ve dekleta
Za národ, vero vneta!
Sedaj sem pač še otročaj,
Kot Vé pa bom kedáj!
Ne, ní na svetu raj —
Oh, treba bo trpeti
Nam britko tu na sveti...
Trpí in potrpi se naj!

A dom trpinkam Vam sedaj
Zgradil je sveti Nikolaj.

Saj veste,
Služabnice Ve zveste
In Kristove neveste:
Bogát ni bil svet Nikoláj,
A znal: Tri deklice poštene
Uboge bile bi zgubljene,
In del je: „Od ubožtva daj,
S tem rešiš jim poštenje vsaj.“
Skrivaje jim darj je nòsil,
Skoz okno jim jih tròsil.
Ostale so vse tri poštene,
Zgubljene bilo ni nobene.
Zahvaljen sveti Nikolaj
Nekdaj, a zlasti pa sedaj.
Nevarnost zdaj je tudi,
Da naših ktera tu se zgrudi
V skušnjavah in pa v trudi;
A Ti pa sveti Nikolaj
Zgradil si jim sedaj
To varno zavetišče
Kot neko pač svetišče
Ki vsaka Vas
Kedar bo čas
Naj zaupljivo ga obišče...
Posvečen dom je ta sedáj,
Bog prebivalkam srečo daj!

S. Gregorčič.

(Dalje prih.)

Naprej.

Spisal Milan Pugelj.

Prostak Pavel Muhič je šel, kakor mu je bilo ukazano. V tej smeri naravnost naprej! Po zemlji blizu in daleč je ležal visok sneg, suh kakor bi nasejal moke. Kadar je prestopil se je zaprašilo okoli nog, pokazal se je sneženi in nerodni čevelj in spet izginil v brezkončni belini. Spredej in zadaj, na desno in levo so se žurno sukale drobne snežinke, hitele sem in hitele tja, se dvigale in padale in na snežni gladini, ki je ležala mirna in tiha okoli in okoli, ni bilo opaziti, da bi se je kdaj doteknile in se spojile ž njo. Bilo je, kakor da se suče ta neskončna množina belih pičic druga lokrog druge, da se preriva na desno in levo, od neba do zemlje, da pa nikjer ne obtiči in nikoli ne obmiruje. In to vrtenje in vrvenje je polagoma mešalo vid in glavo.

Muhič je še mlad, star nekaj nad dvajset let in na vojsko je prišel pozneje po naknadnih prebiranjih. Zdaj je že več nego leto dni od takrat, kar je spal zadnjikrat na postelji, in svojega prejšnjega življenja se spominja kakor nečesa davnega, česar nikoli več ne doživi. Včasih v hudi zimi se domisli na zeleno peč, ki stoji menda še vedno v domači hiši, in tako tuja mu je, kakor bi je nikoli ne videl na lastne oči, temveč bi bral o njej v neki povesti. Spomni se, da se je včasih ob večerih slačil, legal v posteljo, se zadeval z odejo in potem zaspal. Na steni je tiktakala ura z dolgim nihalom in bila, kadar je bilo deset, enajst, polnoči itd. Zdi se mu, da se ne zgodi to nikoli več. Bilo je v nekem drugem življenju, kjer so se zbirali ob večerih fantje pod vaško lipo in peli. Kako bodo zdaj peli, ko jih več ni? Andrejacov da je zmrznil v visokih gorah, Anžurjev, šaljivec, da je pohabljen in slep nekje v nemškem špitalu in tako.

Muhič vzdiguje noge kakor stope, na hrbtu nese običajno culo, v roki drži puško, ves je spet in prevezan, toda vsega tega je vajen. Vajen je privzdigovati noge ves dan in vso noč, vajen je spat na cesti ali na mokrem travniku, vajen se

je na povelje dvigniti, vreči culo na rame in privzdigovati spet noge v tisto smer, kamor mu pokažejo.

Vroč mu je. Kaplje, ki mu polze druga za drugo izpod kape, niso razstoplejene snežinke, temveč pot. Muhič to ve, pa se ne briga za to. Kdo bi si otiral pot, čemu!

Njegov obraz je popolnoma miren, nepozoren. Ker gleda predse, bi moral videti, če bi se kje kaj ganiilo. Ker ničesar ne vidi, se nič ne gane. Dlan in prsti, v katerih drži puško, so temni, nohti črni in veliki. Sam sneg je, vode ni, da bi se umil. Obraz je mlad, skozi zarjavelo kožo sije mladeniška kri, oči so nekoliko trudne, zameglele. Pod nosom in po bradi štrle iz kože dolge svetle kocine, ki se vijejo na razne strani.

Ob desni stoje v presledkih visoka drevesa. Najbrž so neke vrste hrasti. Morda je bila tod nekoč hosta, pa so jo pozneje izsekali. Ta drevesa po robu pa so pustili. So res močna, skoro orjaška debela, ki mole od sebe v sneg dolge vijugaste črne veje. Spomladi, ko ozelene, jih mora biti lepo videti. Gotovo pojo v njih ptice, jih obletujejo in gnezdiijo v vrhovih.

Vrsta teh dreves je sicer na več mestih pretrgana, toda dolga. Zadaj, dober lučaj za Muhičem, sedi na enem velik črn vran. Gleda s svojimi bistrimi očmi za prostakom, drži se s premrlimi črnimi prsti mokre veje in iztegne od časa do časa vrat. Perje ima mokro, toda lep je vseeno. Ves črn, svetel in zdrav, kljun oster in močan, kakor živo orodje, ki ga zna napraviti le priroda, oči predrzne in v njih moč, ki jo da svoboda. Kadar trepne s perutnicami, dahne iz njega svežost zdravja.

Pavel Muhič se je oddaljil že več kakor za poldrugi lučaj. Pot mu teče curkoma izpod kape po obrazu, licih in vratu za ovratnik, usta ima odprta, da nalovi pljučam dovolj sape, in noge dviguje kakor prej: enolično drugo za drugo

kakor bi šle mlinske stope. Za njim se pozna že dolga sled, na katere enem koncu je on, drugi konec pa se izgublja v sneženi belini. Ne misli hotoma ničesar. Njegova volja je samo ta, da dviguje noge. Misel, ki mu prešine možgane, se pojavi sama od sebe, ne da bi si jo želel, da bi jo že prej gojil, da bi jo kako povzročil. Naenkrat mu šine na primer pred oči Mana, črednikova hči, katero je skrivaj gledal, ko se je ob luninem svitu kopala v potoku.

— Mana, videl sem te, slečeno.

— Sram te bodi! Nikoli ne bom tvoja.

Te besede zasliši ravno tako, kakor tiste tri ali štiri strele, ki jeknejo nekje pred njim v sneženem metežu. In vse mu gre enako k srcu: njegove besede, Manin odgovor in strel. Muhič vzdiguje noge iz snega, da jih zapikuje nekaj centimetrov naprej spet vanj.

Vran, ki sedi že več kakor poldrug lučaj oddaljen na veji, splahuta, se dvigne v zrak med snežinke in leti visoko nad vrsto drevja. Vidijo se počasni zamahi njegovih širokih kril, njegov iztegnjeni vrat in razprostrti rep. Potem se spušča spet niže, približa se golemu vrhu in se oprime debele veje. Tam spet sedi, otrese sneg in gleda srepo in živo za prostakom. Taki, tako nekako si misli, taki, ki gredo sami, radi obtičijo. In brez zveze, kakor vran, ki ni človek, se mu nekako sproži v glavi: Mlad je še.

Muhič je oddaljen zdaj samo pol lučaja, toda kmalu bo več, ker prestopa enakomerno, vojaško, izdatno. Z levico pritisne levo nosnico, pihne skozi desno, pa zasliši naenkrat glas matere.

— Pavel, ná robec, če si ga pozabil.

To je bilo po navadi v nedeljo ali praznik, ko je prijel za kljuko, da gre k maši. Pri levem stranskem oltarju so stala dekleta in držala v rokah v bele robce zavite mašne bukvice. Bila so pokrita z belimi svilenimi rutami. Tudi Hudoklinova Štefka je bila vmes, tista, ki mu je nekoč rekla:

— Pavel, bodi rajši Savel!

Čisto tik teh besed počí prav blizu strel. Muhič leže, kakor je vaju. Vselej, kadar stoji ali gre, pa počí v bližini strel, leže. Enako torej tudi zdaj. Vselej gleda tudi v tisto smer, odkoder počí strel. Tako tudi zdaj. Zravna puško ob desnem licu, napne in čaka. Nič. Sneži kakor prej. Drobni kosmiči plešejo naprej in nazaj, navzgor in navzdol, okolica pa je bela, mirna, tiha. Mu-

hiča spreleti misel, po kaj gre. Gre po tiste vreče, v katere si je zavijal ponoči častnik noge. Vreče so ostale pod grobljami sestreljene hiše v kleti, kjer je častnik včasih, ko je bilo mirno, spal. To je bilo nekoliko zadaj za jarkom. Potem so se nekaj umaknili in pozabili na vreče. Nasprotniki so se pomaknili naprej, toda ne do kleti. Zdaj pa je že tedne zima in mir.

Muhič leži in čaka.

Vran je zaostal več kakor za dober lučaj. Zdaj zaplahuta in zleti spet visoko v zrak in sneg. Maha počasi s črnimi perutnicami, izteguje vrat in opazuje nemara zelo pozorno, kaj se godi pod njim. Niža se spet, približa se visokemu vrhu in sede na golo vejo. Otrese se, popraska se s krempljem po temenu, toda ne trene od prostaka. Njegove oči gledajo bolj srepo nego prej.

Muhič vidi Mihčevega iz sosednje vasi, kako joka pred naborno pisarno, ker so ga potrdili. Toda vsi fantje — on med njimi — se mu krohotajo.

— Prava reč, če te ubijejo. Misliš, da se bo zato svet podr!

Krohotajo se in on vmes.

Dva strela počita drug za drugim in povzročita, da Muhič zamrmra.

— Pa odkod strelja ta vrag, da ga ne vidim!

Dvigne glavo, sliši še en posebno močan strel in se obrne nato vznak. Zakaj, sam ne ve. Prime kapo in se odkrije. Potem malo zakašlja in si globoko oddahne.

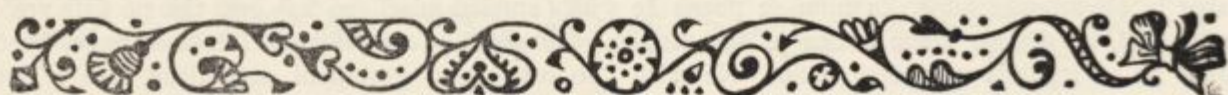
Vran je s svojim ostrim pogledom vse natančno videl. Zleti z veje in plava v poševni črti proti Muhiču. Par metrov pred njim se spusti v sneg in položi po sebi peruti. Gazi široko se zibaje dalje, in kadar se mu noga preveč udre, razšopiri rep, da se pregloboko ne pogrezne.

Muhič gleda stekleno kvišku in snežinke mu padajo prav na punčice. Toda to ga ne draži in zato ne zapre oči. Sploh se več ne gane.

Vran obstoji prav tik glave in drži kljun naravnost proti steklenim očem. In počasi, po vranje se spomni, kaj je dejal star očanec iz njegovega rodu.

— Če ješ zajce, boš še sam kakor zajci. Čim bolj pametne stvari ješ, tem pametnejši postaneš!

Dan se nagiblje in daljine se krčijo in ožijo. Mirno je, tiho je in vse prazno: drevje, sneg, vran, krajina, mrlič, svet...

Listek.

Alojzij Gradnik: Padajoče zvezde. Izdala in založila „Omladina“, tiskala „Učiteljska tiskarna“. V Ljubljani 1916. — Gradnik, dolgoleten „Slovanov“ sotrudnik, je zbral svoje pesmi. Naslovil jih je „Padajoče zvezde“. Nazor zbirke nam pove prva pesem, ki se med drugim glasi:

. . . kar se ne reši v zore
iz mrakù, kar išče cilj in ga ne more
najti — ti zagrneš v svojih valov prt,
in da samo ti si cilj, šepetajoče
mu poveš in pelješ v svoje dvore

Smrt.

Ljubezen mu je trpljenje in svetost in s tem trpljenjem in svetostjo ljubi vse: ženo, mater, svoje rojake in svojo bedno zemljo. Vsесkozi je lirik, prepojen z globokim čustvom in z njemu lastno trpkobo, ki se izraža v vseh njegovih pesmih znotraj in zunaj. Izpočetka utegne ravno ta vnanja trpkost ritma in izraza moliti, toda ko se bralec v te pesmi zaglobi, tedaj se zlijeta misel in oblika v eno in jasno postane, da je tem čustvom edino prava posoda ta, ki jo imajo.

Zbirka je dobra, spretno in umno zbrana. Pesmi so važne, če ne po vsebini, pa po resničnem čustvu, ki jih preveva. Toda razpredati se — zlasti neliriku — na široko o njih, bi jim bilo bolj v škodo kakor v korist. Pesem Gradnikove vrste je kakor vonjajoča roža. Sveža je in polna duha, ki ti pa uvene v roki, če jo mečkaš. Knjiga je razdeljena v več skupin. Prva je erotična, tritisti amor, enako druga „Pisma“, obe skupini pa polni pesniško globoka iskrenost občutja. Posebno srečna umetnina so tukaj „Besede iz groba“, dalje „Pomlad“ in subtilno čustvena ženska „Pisma“, ki se zlijejo v misel:

Če drugega življenja ni, čemú
bežiš od mene proč? . . .
. . . Izsrkaj mi iz žil
vso to besnečo kri . . .
. . . da ko življenje zajde,
pri meni smrt ničesar več ne najde.

Slede „Arabeske“, vsebujoče plastične spomine na kraje, čase in ljudi, kjer se pesnik edinkrat pošali v sonetu „Riva degli Schiavoni“. Za „Arabeskami“ so mestoma znani „Motivi iz Istre“ in „Motivi iz Brd“. Turobni in aktualni vtiski zadnjih bojnih let „1915—1916“, ki jih je pesnik preživel v bližini svojih nesrečnih goriških rojakov, zaključujejo zbirko. V tej zadnji skupini je par najmočnejših in najresničnejših pesmi, zlasti „Oljčna nedelja“, „Domača hiša“, „Novo leto starega begunca“ in „Pesmi starega begunca“.

Gradnik je resničen pesnik, kar zatrjuje vsaka njegova pesem. On ne poje, ker bi nanesla tako prilika ljubezni, sreče ali nesreče, on poje tako, kakor živi, ker je v njem

poet obenem človek. Zato ni v njegovih verzih besed in besed, temveč so misli, nazori, je duša, je življenje, je on sam — človek. Od tod resničnost teh pesmi, od tod njihova tehtnost.

Živel je do zdaj v tišini, ta zbirka raznese njegov sloves. Gotovo je, da je Gradnikovo mesto med našimi prvimi liriki. P.

Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1917. Izdala Družba sv. Mohorja v Celovcu. Poleg navadnega koledarskega dela, Koželjevih ilustracij, širokega poročila o svetovni vojski z različnimi podobami itd. obsega knjiga tudi nekaj beletristike. G. Fran Milčinski je objavil „Mutastega biriča“, malo manj kakor šest strani obsegujoč spis, kjer nam lahko in zabavno pripoveduje o morilcu, ki ga niso našli orožniki in so ga porotniki celo oprostili. Toda lastna vest „Mutasti birič“ ga tira v zapor in mu potisne po izrečeni oprostitvi v roke vrv, na katero se obesi. G. Fr. Neubauer, reden koledarjev poet, kroži po stari šegi.

Vojska se je hrabra zbrala,
godba glasno zaigrala:
„Naj za našo vojsko sveto
srečno leto bo začeto!“

In podobno še desetkrat. „Čudežna historija po ljudskem izročilu“ pa je Jos. Lovrenčiča „Hudič in nepošten oštr“.

Ta historija je taka:

V Podbonescu na Beneškem v davnih, davnih dneh
živel je bogat mož; ko se je postaral,
mu je umrla žena in ostal je s sinom v dveh.
Pa je rekel sinu: „Sin, poslušaj,
dosti sem že jaz po svetu garal

. . .
zdaj dorastel si, pa ti poskušaj!
Voz ti z blagom bom naložil,
da popelješ ga na sejm v čedajsko mesto.“

Kdor ni videl, ne verjel bi — živo mesto je Cedad,
trikrat živo je ob sejmi: kot v dolini Jozafat . . .

Mladenič spravi pri krčmarju, kakor je naročil oče,
voz, konja in denar, kolikor ga ne rabi za kupčijo. In

Krčmarju, kakor da je vrag vanj skočil,
obraz veselja je vžarel.

Ponoči je krčmar ubil konja „s sekiro“, razdril voz in skrnil denar. Opoldne drugega dne pride mladenič s šepastim mešetarjem v krčmo po svoje stvari, toda krčmar ga zmerja in vse taji.

Mladenič, svest si svojih močnih rok,
Krčmarja vdaril je, da se je zvrnil kakor čok.

Seveda sta prišla ta čas v gostilno dva sodnika

in eden sodbo je izrekel:

— Ubiti ga je mislil! Ne boš vtekel!

Mladeniča obsodijo na vislice, hudič bi pa rad njegovo dušo:

Minil je drugi dan in prišla druga noč,
hudič mladeniča je spet obiskal
in nanj pritiskal
z mladostjo in dobrotami svetá.

Uvidel pa je, da ga ne premoti, zato mu je dal dober svet, da dobi vsaj onadva, krčmarja in krčmarico. Pod vislicami ga bodo vprašali za zadnjo željo. Reče naj, da bi se rad poslovil od krčmarja in krčmarice. Tako se zgodi. Pod vislicami pravočasno

. . . hudič se pred strmečimi v podobo svojo je oblekel
in z votlim glasom rekel:

„Krčmar slepar je itd.“

Mladenič je bil prost. Toda naj konča „pesnik“:

Preživel je očeta in še v poznih dneh
je pravil svojim vnukom o dogodkih teh.

To vse skupaj je banalno. Postavljeno naj bo na literarno polje kot strašilo in svarilo, kako se naj ne dela. In še to je: Svoj čas so iskali „škornjev“ po „Slovanu“. Zdaj smo jih nekaj našli. Tukaj so!

P.

V. Bežek. Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom. V Ljubljani 1916, 375 + VI strani 8°. Založba „Slovenske Šolske Maticе.“ Cena 4 K 50 v, vez. 5 K, za dijake 3 K.

Našemu učiteljskemu naraščanju je manjkala v domačem jeziku pisana učna knjiga občnega vzgojeslovja, ki bi se prilegala mišljenskemu in čuvstvenemu značaju slovenskega naroda. To vrzel je odpravil ravnatelj V. Bežek, vodja moškega učiteljišča v Gorici — izkušen in vnet šolnik, ki pa tudi pozna dušo slovenskega naroda in obvlada njegovo govornico kot odlični jezikoslovec in pisatelj. V treh oddelkih je prihajalo Bežkovo občno vzgojeslovje na svetlo, in sedaj imamo knjigo dovršeno pred seboj. Oglejmo si njeno vsebino nekoliko podrobneje!

A. Osnovni nauki iz dušeslovja. Smoter ljudskošolske vzgoje je, zlasti zbuditi v otroškem organizmu zasnovane dušne sile, voditi preudarno njihov razvoj, množiti jim dovzetnost, in založiti jih s potrebno vsoto duševne imovine. Zategadelj je potrebno, da bodoči vzgojitelj najprej spozna poglobljeni predmet vzgoje: človeško dušo. Za uvod vzgojeslovju je torej postavil Bežek dušeslovje (psihologijo) in mu je dal celo precejšnji obseg (124 strani).

Psihologijo pisati je kočljiva namera: kakorkoli jo je kdo ustvaril in podal javnosti, pripravljen mora biti na ugovore od tod ali od onod. Psihološki pisatelj namreč gradi svoje delo navadno na podlagi temeljnih nazorov o bistvu duševnosti, a le-ti so kolikor toliko stvar osebnega naziranja. Ali se je odločil za racionalno (metafiziško, spekulativno) ali za empirsko (izkustveno) psihologijo; ali za dualistno, ali za monistno domnevo; in posebej zopet ali za psihofiziško paralelnost ali tako kavzalnost; ali za identnostno, ali za immanentno naziranje; ali za materializem ali za spiritualizem; ali za substancialnostno, ali za aktualnostno umevanje duševnosti.

Bežek se je previdno izognil vsem nastavljenim klečem. *Guarda e passa!* Modro upošteva, da bo prvi pouk v težavni vsebini psihologije kolikor moči preprost, samo osnoven, je spoznal, da mu načelno stališče prav za prav ni niti izhodišče niti smoter. Za nalogo si je postavil le, da razčleni vsebino naše duševnosti na bližnje prvine in da le-te sestavlja v skupine, ki obsegajo sorodne dušne pojave. Pokaže naj se bogastvo človeške duše samo na sebi v vsej obsežnosti, tako da more gojitelj vsako kal na skrbno varovanem vrtu spoznati in pobuditi ter ji rast voditi in, če treba, brzdati.

Navzlic utesnitvam se vendar ni možno izogniti vsem temeljnim določbam. Ker je novodobna znanstvena psihologija metodiško zgolj izkustvena, ja tudi naš pisatelj krenil na to pot. Nadalje je dušeslovje dandanes nemožno brez poznavanja in spoštovanja prirodepisnih dejstev. Dosledno je storil avtor tudi še drugi korak ter opisuje duševne pojave kot dogodke v duševnem življenju (kot aktualnostne pojave) in ne kakor da so samostojne stvari — pa tudi to le metodiško, ne načelno. Nekateri znanstveniki dajejo pojmu o duševnosti zelo širok pomen; pravijo, da je vsota življenjskih pojavov. Bežek je ostal pri običajnem pojmovanju in jemlje za snov le vsoto tistih pojavov, ki nam prihajajo v zavest. Sedanje znanstvo tudi že splošno priznava, da so možgani organ duševnega delovanja. Ta istina je Bežku izhodišče in temelj. Tako prihaja njegova psihologija v stik z biologijo (živoslovjem) in motri duševne pojave biološki (živoslovno), to se se pravi, vidi v organih živih bitij nprave, ki v obče prikladno služijo življenjskim potrebščinam teh bitij. Biološko motrenje kaže notranjo zvezo duševnih pojavov jasno in živo. Priporoča se tudi metodiški, ker olajšuje učencu prisvajanje psihološke snovi.

Bežek se naslanja — to se ume skoro samo na sebi — na Wundt-a, slavnega ustanovitelja in priznane voditelja poizkusne psihologije. Vendar je Bežek smatral za priporočljivo, da se v izberbi in razvrstitvi snovi drži psihologije Wundtovega učenca Jerusalem-a (Lehrb. d. Psychologie, Wien, 4. Aufl. 1907), ki je že oblastveno odobrena, izkušena šolska knjiga. Pisatelj je modro ukrenil, da se spričo kočljivosti dušeslovne knjige zlasti ob naših posebnih ozkosrčnih odnošajih naslanja na trdno oporo in ob njej olajšuje svoji knjigi pot v šolo.

Uvod v biološko usmerjeno, preprosto dušeslovje bi se dal tako-le zasnovati: Človeško telo je čudovit ustroj, ki se sam gradi in sam vzdržuje. Delavno silo črpa iz primerne hrane. Da si jo pridobiva in da se otimlje raznih neugodnosti in nevarnosti, potrebuje človeško telo take naprave, da se z njo spoznava v vnanjem svetu. V ta namen je opremljeno s čutili, ki kot fizikalne naprave sprejemajo vnanje vplive (dražljaje, mipe, dojme), in z živci, ki dražljaje dovajajo osrednjemu živčevju. Le-to jih predeluje po svoje in se odzivi v vnanjim vplivom ob pomoči gibal s primernimi ukretnostmi. Na ta način si organizem prisvaja, kar mu je ugodno (npr. hrano) in zabranjuje, kar mu je kvarno. Poseben oddelek živčevja vodi prikladno notranje posle v organizmu (prebavo hrane, dihanje i. dr.). Vnanje posle, ki se enakomerno ponavljajo, izvršuje živčevje deloma — rekel bi — po strojevsko (mehanski) z refleksi in avtomatizmi. Najpopolnejši oddelek možganov pa vodi tiste posle, ki zahtevajo vsakokrat poseben, samostojen odziv. Ko čutimo ponovno, da se naše telo giblje, smatramo

za povod temu delovanju svojo lastno osebo, svoj „jaz“, in zasine nam tista čudovita luč, ki jo zovemo z a v e s t. Na višji stopnji je potemtakem poslovanje naše psihofiziške osebnosti zavestno, in zavestno poslovanje zovemo duševno. Vrveče spominske predstave podpirajo zavest. Zavestni čutni dojmi nam naznanjajo predmete vnanjega sveta, da jih spoznavamo; dojme pa h kratu čutimo kot ugodne, če so živlenskimi potrebščinam prijazni, in kot neugodne, če so takisto sovražni. Spričo biološke naloge, ki jo ima živčna naprava, se pridružuje še nagib, da posežemo po predmetu, ki nam ugaja, in da ga odrinemo, če nam je zopr. V takem nagibu se javlja hotenje, to pa izproža gibala in z njimi dejanje ustrežajoče živlenskimi koristim. Potemtakem izvršuje živčevje duševno delujoč troje poslov: spoznavanje, čustvovanje in hotenje.

Tako nekako si kot prirodoslovec začrtujem dosledno biološko zasnovan temelj dušeslovja do pojma o zavesti in do delitve na troje „poglavitnih dušnih svojstev“.

V nekoliko drugačni zvezi in razvrstitvi in pa ob izdatni utesnitvi je Bežkova knjiga zajela uvodno snov in jo razčlenila. Prirodopisna podlaga prihaja v tej knjigi do manj izrazite veljave, ker se pisatelj ponajveč le sklicuje na poglavje o živcih in o možganih, ki je učencem že znano iz antropologije. Uvod pojasnjuje najprej (§ 1.) pojem dušeslovja, njega predmet in naloge, potem (§ 2.) razmerje med psihičnimi in fizičnimi pojavi in takoj na to sledi (§ 3.) razvrstitev dušnih pojavov in razdelitev dušeslovja na tri poglavja. Tu nas iznenaja navedba, da pripisujemo čustvovanje „srcu“! Dovoljamo si tudi pripomniti, da bi bilo namesto o zaznavanju (Wahrnehmen, Merken) menda pravilneje govoriti o spoznavanju (Erkennen). Na to sledi poglavje o spoznavanju, ki pa ima nepričakovani in nikjer utemeljeni napis „o umovanju“ — pač po višku spoznavanja. Tu šele se razpravlja o čutilih (§§ 4.—16.) in naposled prihaja nauk o občnem pomenu čutil (§ 17.) v biološkem smislu. Po omenjeni raztrojnosti je dospelo motrenje na prava tla psihologije in odslej ostaja na njih, razvijajoč oblike zavestnega spoznavanja, čustvovanja in hotenja. Iz preprostega prvega zasnotka pri otroku se razvija to troje poslovanje tako, da omogoča ob hkratu dozorevajočem telesu bolj in bolj mnogolike in bogate pojave dušnega življenja (§ 18.—86.). Dobro vzgojo značijo točnost, vestnost, neumornost, vztrajnost, vladanje samega sebe in druge slične vrline. Uzorna skladnost umskih, čustvenih in hotnih ubranosti ustvarja v gojencu značaj. Privzgojiti trdne in npravne značaje nam bodi v zgojnitveal (§ 87).

S to globoko utemeljeno in v plemenitem stremljenju zajeto vodilno mislijo zaključuje avtor dušeslovje. Duševni pojavi so popisani tako, da nudi knjiga, čeprav v tesnem okvirju, jasno in celotno podobo o njih. Pokazuje se vsa razsežnost človeškega duševnega življenja, pa tudi zakonita vzajemnost in skupnost duševnih pojavov, njih skromni početek in neomejena razvojnost in oblikovalnost. Vsa ta mnogolikost je vzniknila iz dejanskih živlenskih potreb, vsaka dosežena stopnja je tudi v življenju poedinca pogoj, da se popne duševnost do bližnje višje stopnje v trajnem napredovanju. Pojme kakor: pozornost, razum domiselnost, strast, volja pozna učiteljskičnik že iz svojega vsakdanjega šolskega življenja površno; na to podlago nadovezuje Bežkova knjiga, daje tem pojmom jasno vsebino, ter jih ob biološkem naziranju pokazuje v tistih stikih, v katerih vzni-

kajo v dejanskem življenju, pozvane od stremljenja po povzdignjeni, človeškega dostojanstva vrednejši vsebini življenja. Ob takih metodiških prednostih v pouku se v učečem se učiteljskičniku obrača pozornost z živim zanimanjem na dve strani: na dozorevajočo lastno duševnost in na probujajočo se duševnost nežne šolske mladine, ki bo njemu izročena v negovanje. Tako napeljana pozornost in z njo zanimanje pa je prvi korak na potu proti smotru, ki je dušeslovju na učiteljskiču določen. Morebiti bi se ta namen še uspešneje dosegal, ako bi bil pisatelj v prid jemal kaj iz novodobne pozizkusne psihologije, in ako bi navajal na nove abstraktne pojme s posebnimi dejanskimi zgledi. Snov je srečno izbrana, umno razvrščena in pregledno razdeljena na kratke oddelke ter očrtana z bistvenimi potezami. Pripovedovanje je jedrnatno in točno, vendar ne skopo; lahko umevno je, živahno in zanimivo. Knjiga se čita navzlic težavni snovi kakor kaka dobra poljudno znanstvena knjiga. Z užitkom jo bo čital vsak izobraženec, ako se želi nekoliko razvedeti o zakonitostih, ki vodijo na videz brezpravilni vrvež misli in želja, radosti in boli dvomov in ukrepov. Obledeli spomini iz šolske dobe se mu osvežijo, ob zanimivem biološkem naziranju pa mu bo marsikaj sinilo v novi luči. Samo globlji problemi, ki bi ob sedanjih uredbah morda upravičeno zadeli na načelen odpor od koderkoli, se ne najdejo v knjigi, ki jo je spisal izkušen šolnik za šolsko rabo, oziraje se na oblastvene določbe. Pisatelj je ostal na trdnih tleh izkustva, modernih vprašanj se niti z daljave ne dotika.

V prijazno barvo stavljajo knjigo prilični zgledi, ki jim je namen, da pojasnjujejo način in plodove dušnega snovanja. V mislih so nam tisti, ki so zajeti iz zlatega zaklada narodnih pregovorov in iz dela naših pesnikov in pisateljev (S. Gregorčič, Jurčič, Jenko i. dr.). To niso samo olupšave, nego so izredni, po snovi in obliki posebno značilni pojavi duševnosti. Ob njih je knjiga ožarjena s prikupnimi odsevi slovenskega narodnega mišljenja in čustvovanja.

Jezikovno obliko smatra pisatelj po pravici za „bistven, vsebini enakopraven del celokupnega proizvoda“. Skrbno je zatorej „izsledoval in izrabljaj sredstva, ki jih nudi bogati naš jezik obdelovanju katere koli stroke“. Trudoljubivo je gradil izklesaval in izrezljal, ko je pazil, da se miselna snov in jezikovna oblika ujemata. Radi priznavamo, da mu je zgradba uspela v nameravanem narodnem slogu. Psihološki strokovni nazivi so izraženi z lepimi slovenskimi besedami, ki jih je pisatelj ali naravnost zajel iz jezikovnega zaklada, ali pa jih je obličil v jezikovnem duhu. Domačega izraza pogrešamo samo za „afekt“ (razvnetje, vnetost — Bartljev slovar). Poleg slovenskih nazivov so postavljeni grško-latinski, ki imajo mednarodno veljavo in zaradi tega olajšujejo nadaljevanje psihološkega učenja v kakem drugem jeziku. Kar se tiče slovniških oblik nam bodi dovoljena samo ta-le pripomba: zdi se nam, da stoji glagol večkrat v dovršni obliki, kjer bi uho pričakovalo nedovršno obliko. Sicer pa odkrito priznavamo, da je uporaba te ali one oblike dostikrat v istini negotova. Narod rabi pogosteje nedovršno obliko, kakor naši pisatelji.

Zaključujoč razgovor o dušeslovju naglašamo, da je že avtorjevo ime porok, da je ustvaritev sicer male, a zaradi kočljive in težavne vsebine posebno veljavne snovi bila izročena v prave roke; izvršeno delo pa nam izpričuje, da je ob srečno združenih pogojih uspelo vseskozi svojemu namenu primerno. (Nadalj. prih.)

Levstikovo delo za Prešerna do l. 1870.

Objavlja Avgust Žigon.

Po dokončanih dodatnih pripombah k prvim štirim ¹⁾ nam je pot neovirano prosta za nadaljevanje razprave o tistih sedem Prešernovih pesmih, ki jih je Levstik l. 1866 v „Dostavku“ svoje izdaje Prešernovih poezij tudi še označil kot dotodaj nenatisnjene. Zato brez ovinka zdaj k stvari!

1. „Ljubezni tiranija.“

Izginil je bil ta Prešernov sonet svetu iz spomina, kakor da ga sploh nikoli ni bilo; dolga leta ni več vedel zanj nihče, dokler ga ni izkopal ter ni presadil v našo javno knjigo Levstik. Izgubljen je bil naši literaturi vse do njegove prve objave: tja do l. 1866.

In poslej?

Bil je sicer neumekljivo pred nami, imeli smo ga vsi in javno v svojih rokah, a bil nam je vendarle kakor da bi nam bil padel izpod nebá. Ne odkod, ne kam; ne odkdaj, ne kakó; in ni tega nismo vedeli, če li res Prešernov! Nobenega glasú ni bilo v naši knjigi o njem ne pred to objavo njegovo iz l. 1866, in dolgo let tudi za njem ne. Neznani poprej, nam je bil vprašanje poslej in uganka ta sonet, dozdevno brez vse zveze z ostalim delom Prešernovim, posebej še vsled čudnega, docela neosebnega naslova svojega v Levstikovem „Dostavku“.

Leto 1896 šele je prineslo prvi prispevek k tej zagrnjeni uganki iz l. 1866, — in sicer naravnost iz literarne zapuščine Levstikove.

Pokojni Vladimir Levec, tističas (1895/96) jurist-prvoletnik v Gradcu ²⁾, se je oglašil v 7. števil. „Lj. Zvona“, dne 1. julija tistega leta zoper dr. Karla Glaserja „pojasnilo“ (natisnjeno v neposredno poprejšnjem „Zvonu“), češ, Jurčiča da je mislil, ne pa Stritarja v svoji „Zgodovini“, ko je govoril — v resnici, to se vidi takoj, čisto mehanično prav brez vseh posebnih misli! — o zagrašenih „izpremembah“ v tekstu Prešernove izdaje iz l. 1866! „Še nekaj pojasnila,“ je rekel nató Vl. Levec ter podál za dokaz dejstva, da je „ves tekst uredil Levstik sam, popolnoma svojevoljno“, — tri argumente. Prvi izmed teh treh je: naš tukajšnji sonet iz rokopisne ostaline Levstikove; drugi: nekaj strani iz Prešernove izdaje „Poezij“ l. 1847; tretji pa: nekaj izvesnih pól iz Wagnerjeve izdaje l. 1866; oba poslednja kosa z lastnoročnimi preuredbami Levstikovimi. ³⁾

Dobesedno je dotično besedilo Levčevo naslednje:

„Pred seboj imam list, na katerega prvo polovico je napisal Levstik s svojo roko Prešernov sonet „Ljubezni tiranija“, kakršen je v originalu, a na drugo polovico svojo popravo. Prešernov original se glasi:

Prešernov ne tiskan sonet.

(Izviren.)

Vi, ki vam je ljubezen tiranija
Neznana bolj, ko so studenci Nila;
Vi, ki samó vestè, kaj posodila
Nesó, kaj hiše, polje, kaj kupčija!

¹⁾ Slovan 1916, str. 233 in 328.

²⁾ * 20. I. 1877; † 7. X. 1904; v Lj. (Slovan 1905, str. 51, 111.)

³⁾ Lj. Zvon 1896: števil. 6, l./VI. (str. 388; Glaser K. dr., V pojasnilo. — V Trstu, dne 21. majnika 1876, [!]; in: števil. 7, l./VII. (str. 450/51; Levec Vladimir, Še nekaj pojasnila.)

Iz vas se marsikteri glavo vbija,
Al pojem res brez upanja plačila,
Gotovi, de bi je ne omečila
Labudova s prs m o j i h melodija.

Povejte vi mi, slepi modrijani!
Al trud'jo za dobiček, za petico
V Ameriki se črni Afrikani?

Dal v hujši služnost me je bog s pušico,
Kakòr trpé¹⁾ med Turki jo kristjani;
Kogá nek' imam upati pravico! —

Levstikova poprava ima to besedilo:

Popravil F. L.

Vi, kterim je ljubezni tiranija
Neznana bolj od skrivnih virov Nila;
Vi, kteri znate le, kaj posojila
Nesó, kaj hiše, polje, kaj kupčija!

Glavó si marsikteri iz vas vbija,
Al pojem res brez upanja plačila,
Gotov, da je ne bode omečila
Labudova „s prs m o j i h melodija“?

Povédite mi, slepi modrijani!
Al trude za dobiček, za petico
V Ameriki se črni Afrikani?

Dal v hujo sužnjost me je bog s pušico,
Negò trpé med Turki jo kristjani,
Kaj néki imam upati pravico! —

Naj se s tem tekstom primeri besedilo v „Klasju“, ki ima le neznatne inačice.

Da je Levstik popravil Prešerna, a ne Stritar, niti Jurčič, se vidi tudi iz tega, ker je v Levstikovl ostalini ohranjen kos Prešernove izdaje iz l. 1847., v katerem so z Levstikovo roko zabeležene vse tiste poprave in preuredbe, ki so tiskane v „Klasju“. Vrh tega se hrani v Levstikovi knjižni zapuščini tudi še nekaj izvesnih pól Wagnerjevega Prešerna, v katerih so vse tiskovne poprave narejene z Levstikovim peresom. Wagnerjev Prešeren, čigar besedilo je pozneje povzročilo toliko zmešnjav, je popolnoma Levstikovo delo. ²⁾ Poznejše Ničmanove ponatiske pa je popravljaval Alešovec, ki je v Levstikove poprave pomešal še svoje in vrhu tega pustil v tekstu mnogo tiskovnih pomot, tako da bi se Prešeren samega sebe ne spoznal v sramotni Ničmanovi izdaji.*

(Dalje prih.)

¹⁾ Pač Levstikov lapsus calami! Ravno tako zgoraj prs in črni. (Opomba Vladimira Levca pod črto; naš izvornik potrjuje, da je Levstik že v svojem prvem prepisu izpustil svojevoljno Prešernove pred r.)

²⁾ Vl. Levec je imel tu pred sabo le tisti del Levstikovega „Gradiva za Prešerna“, ki je ostal neizločen še med ono ostalino Levstikovo, ki jo je Bamberg izdal v Zbr. spisih Levstikovih I.—V.; izmed zgoraj omenjenih kosov so ohranjeni še vsi tiskani viri: a) Od izdaje iz l. 1847 namreč strani 167/170, 172/178, 181/192; b) od Wagnerjeve izdaje izvesne pole 7. (str. 97/112), 12. (str. 177/192), potem strani 215/18, ter pola 15. (str. 225/240). Opozorim naj, da se nam pa morda ni ohranil več tisti rokopisni list Levstikov soneta „Ljubezni tiranija“, ali pa da se nam je kam založil v ohranjeni literarni ostalini prof. Vladimirja Levca.

† **Fran Levce.** Zopet je ugasnil velik slovenski talent, izginila je eminentna produktivna delavna sila, moder in krepak krmar našega slovstva, mojster-učitelj našega jezika in stila, sejalec dobrega okusa in moderno elegantne literarne forme. Jurčič, Levstik in Stritar so si ga izvolili za svojega kritičnega svetovalca ter ga navedli samega k slovstvenemu delovanju. Izhajajoč iz najboljših književnih šol je postal sam prvi literarni klicar in voditelj. Kot ljubezniv, a strog urednik „Lj. Zvona“ prvih desetih letnikov je dajal smer naši literaturi, lepoto in bogastvo našemu književnemu jeziku, kot malone petnajstletni predsednik „Slovenske Matice“ pa je bil najmerodajnejši voditelj naše moderne. Po svoji estetski in literarni izobrazbi, finem čutu in okusu na višku svoje dobe stoječ, je bil Levce vzor urednika in literarnega mentorja. Nihče ni znal tako kot on zbirati, navduševati, vzgajati in poučevati; kamor je stopil, je vzcvetelo in zapelo, in rokopisov mu ni zmanjkalo nikoli. Bil je od

Boga blagoslovljen sejalec, in žetva se mu je obnesla čudovito. Njegov mehki, izredno simpatični glas, duhoviti pogled, ljubeznivi humor, velikanski spomin in očarljivo gladka govorica so ga delali nad vse simpatičnega pripovedovalca. Biografije cele vrste slovenskih slovstvenikov v Dunajskem in Ljubljanskem Zvonu, v Knezovi knjižnici, Večernicah i. dr. so le blede vzorci njegovega živega, prisrčnega in duhovitega pripovedovanja. Le kdor je Levca slišal govoriti, je občutil — popolnoma krasoto slovenskega jezika. Med vsemi pa je ljubil najvredneje Josipa Jurčiča. Na njegovo biografijo se je pripravil vse življenje, zbiral gradivo in mislil nanjo kot na svojo poslednjo, najsvetejšo dolžnost. Ko pa je meseca febr. 1915 stopil v pokoj, se ga je že prvič doteknila smrt. „Mislil sem, da začnem zdaj pisati, a glejte, kakšen sem!“ je že težko sopeč dejal. In zadnje dolžnosti ni izpolnil, sebi v bridkost, naši literaturi v škodo. — Levce je bil pred desetiimi dvajsetimi leti prvi strokovnjak v naši moderni književni zgodovini in neodpusten je greh, da mu merodajni krogi

niso dali nekaj let popolnega dopusta za spisovanje slovstvene zgodovine. Vprežen je ostal v birokratični voz do smrti, saj mu še v pokoju niso dali miru ter je moral prevajati odloke, razpise i. dr. Levčevo natančno poznanje privatnega in javnega življenja dveh generacij slovenskih pisateljev, njegovo najgloblje poznanje naše politične in kulturne zgodovine poslednjih šestdesetih let, njegova zrela kritika in fina estetska izobraženost so bile sijajno jamstvo, da je poklican in sposoben spisati zares dobro literarno historijo. Toda zgodilo se je baš nasprotno: zgodovino je spisal dr. K. Glaser, ki ni imel razen svoje marljivosti nikake druge kvalifikacije za tako delo! In najbridkejša je, da je bil Levce kot predsednik Sl. Matice za to izdanje v prvi vrsti odgovoren. Kot predsednik Sl. M. je dosegel Levce z Jagičevo pomočjo malo državno podporo za Matične znanstvene knjige. Kot šolski nadzornik je pospeševal ustanavljanje in razširjanje šol ter se je več let boril za ustanovitev meščanske šole v Ljubljani. Toda tudi tega ni dosegel. Tako je umrl, neprestano delaven, ne da bi bil mogel svoje talente izrabiti na pravem mestu in ne da bi bil utegnil uresničiti svoje najlepše cilje. — Njegova biografija je bila že marsikje očitana. Kdo pa jo napiše? Kmečki sin iz Radomlja, kot ljubljanski gimnazijec živeč pod Rožnikom, že kot tretješolec pesnik „Sloven. Glasnika“ (1862), tovariš in prijatelj Celestinov, Jurčičev in Levstikov, kasneje instruktor Janka Kersnika; od l. 1867—1871 agilen dunajski akademik in sodelavec pri Stritarjevem „Zvonu“, l. 1871 suplent v Gorici, kjer je prijateljsko občeval z Erjavcem in Gregorčičem; od l. 1874 stalno v Ljubljani kot realčni profesor slovenščine in zgodovine, okr. šol. nadzornik, ravnatelj na ljubljanskem učiteljskišču, končno deželni šolski nadzornik in kot dvorni svetnik vpokojen. Medtem urednik Lj. Zvona (1881—90), predsednik Slovenske Matice (1893—1897) in Muzejskega društva. In 2. decembra 1916 je umrl v 71. letu svoje starosti. Njegova dela: glej „Sloven. bibliografijo“, višino naše beletristike, lepoto našega jezika! — — —

Hvaležnost slovenskih literatov in šolnikov so Levcu spomenik, ki ne izgine, nego ostane svet še poznim rodovom po naši domovini.

Fr. Govekar.

† **Fran Hubad.** Značajan mož je legel v grob, Levčev stanovski tovariš in sodelavec na pedagoškem polju. Kmečki sin s Skaručine, profesor v Ptujju in Gradcu, referent v naučnem ministertvu in založništvo šolskih knjig, od l. 1895 ravnatelj ljubljanskega učiteljskišča, nato dežel. šolski nadzornik za srednje šolstvo in končno dvorni svetnik. To je zunanji obris njegovega življenja. Z literaturo je bil v zvezi le kot šolnik; izdal je troje zvezkov narodnih pravljic za mladino, prirejal šolska berila, prenovil Janežičev sloven. nemški slovar in sodeloval pri patrijotičnem delu „Österreich-Ungarn“ pod uredništvom pok. prestolonaslednika Rudolfa. Dobro berilo za mladino so zlasti njegovi „Junaki“ v založbi Družbe sv. C. in M. Zadnja leta je bil marljivo delaven predsednik Glasbene Matice v Ljubljani. Tudi v odboru Slovenske Matice je bil nekaj let ter je izstopil z Levcem vred. Njegova značajnost in narodna kremenitost, optimistični idealizem ter neomajna vera v lepšo bodočnost Slovencev so dajale rajnemu Hubadu mlado dušo in gorko srce prav do smrti. S tem si je zapustil trajno simpatičen spomin. F. G.

'SLOVANA'

celotni letniki od I. 1906 do I. 1916
se dobe v upravnistvu po 12 K.

Ljubljanska kreditna banka

Ljubljana, Stritarjeva ulica šte. 2 (Lastna hiša).

Promet v letu 1915 okroglo
tisoč milijonov kron.

Podružnice:
Trst, Celovec, Split, Sarajevo,
Gorica, Celje.

Rezervni zakladi K 1,000.000.
Delniški kapital K 8,000.000

Posreduje najkulantneje nakup in prodajo vseh vrst rent, državnih papirjev, zastavnih pisem, prioritet, srečk in novcev. Prevzema zavarovanja proti kurzni izgubi pri izžrebanju; denarne in hranilne vloge na tek. račun ali na vložno knjižico.

Opravilišče c. kr. razredne loterije.

Vloženi denar se obrestuje od dne vloge do dne dviga s

4% čistih

Za vse vloge jamči vse lastno premoženje t. j. sedaj okroglo devet milijonov kron.
Zamenjava in eskomptuje izžrebane obligacije, srečke in kupone. Prodaja in kupuje devize in valute. Daje predujme na vrednostne listine pod kulantnimi pogoji. Eskomptuje in vnovčuje menice. Borzna naročila za dunajsko in inozemske borze izvede točno in ceno. Nakaznice in čeki na inozemska mesta. Promese k vsem žrebanjem.
Kupuje in prodaja ameriške dolarje.

'TEDENSKE SLIKE'

so najboljši in najzanimivejši
slovenski ilustrirani tednik.

„TEDENSKE SLIKE“ stanejo za vse leto 12 K, pol leta 6 K, četrť leta 3 K in mesečno 1 K. - Posamezne številke se dobivajo po trafikah, knjigarnah in na kolodvorih po 24 vinarjev.

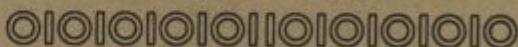
Zahtevalte povsod „Tedenske Silke“!

TISKOVINE vseh vrst

kakor: časopise, brošure, knjige, cenike, lepake, letake, vabila, tabele, račune, kuverte in pisemski papir s firmo, vizitke, naslovnice itd. natisne lično in ceno

tiskarna D. Hribar, Ljubljana
Dunajska cesta št. 9

JADRANSKA BANKA

Delniška glavnica:
K 8,000.000.—

PODRUŽNICA LJUBLJANA.

Rezerve: okrog
K 1,000.000.—

SPREJEMA: Vloge na knjižice in jih obrestuje po čistih 4%.

Vloge na tekoči in žiro račun proti najugodnejšemu obrestovanju. Dviga se lahko vsak dan brez ozira na moratorij. Rentni davek plača banka iz svojega.

KUJUJE IN PRODAJA: Devize, valute, vrednostne papirje itd. in srečke c. kr. razredne loterije.

CENTRALA:
Trst
PODRUŽNICE:
Dubrovnik
Dunaj, Kotor
Metković, Opatija
Spiljet, Šibenik
Zader

ESKONTIRA: Menice, devize, vrednostne papirje itd.

IZDAJA: Čeke, nakaznice in akreditive na vsa tu- in inozemska mesta.

DAJE PREDUJME: Na blago, ležeče v javnih skladiščih.

PREVZEMA: Borzna naročila in jih izvršuje najkulantneje.

Brzjavni naslov: JADRANSKA. — Telefon št. 257

Naslov za brzojavke: **Kmetska posojilnica Ljubljana.** :: Telefon št. 185. :: Ziro-konto pri avstro-ogrski banki. :: Račun pri avstr. pošt. hran. št. 828.406, pri ogr. pošt. hran. št. 19.864.

KMETSKA POSOJILNICA

Ljubljanske okolice

r. z. z. n. z. v Ljubljani — obrestuje hranilne vloge po

4¹/₄%

Stanje hranil. vlog

23

miljonov

Rezervni zaklad
milijon
kron

brez odbitka rentnega davka, katerega plačuje posojilnica sama za svoje vložnike. Sprejema tudi vloge na tekoči račun s čekovnim prometom in jih obrestuje od dne vloge do dne dviga, na kar se opozarjajo zlasti trgovci in denarni zavodi po deželi.

Največja slovenska hranilnica!

Mestna hranilnica ljubljanska

Koncem leta 1916 je imela vlog K 55,000.000.—
Rezervnega zaklada „ 1,500.000.—

Sprejema vloge vsak delavnik.

Hranilnica je pupilarno varna in stoji pod kontrolo
o. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljane lične
domače hranilnike.

Posoja na zemljišča in poslopja na Kranjskem proti 5%, izven Kranjske pa proti 5¹/₄% obrestim in proti najmanj 1% oziroma ³/₄% odplačevanju na dolg.

Ljubljana, Prešernova ulica števil. 3.

Največja slovenska hranilnica!